FrieslandCampina
nourishing by nature

Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen

Update 2017

Koninklijke FrieslandCampina N.V.

Inhoud

3 MVO - ondernemen vanuit onze purpose
4 Betere voeding
5 Goede inkomsten voor onze boeren
5 Nu en in de toekomst
8 De waardeketen

10 MVO - resultaten
10 Kerncijfers
11 Betere voeding – resultaten 2017
12 Goede inkomsten voor onze boeren – resultaten 2017
13 Nu en in de toekomst – resultaten 2017

15 MVO – uitvoeren en borgen
15 Organisatie MVO
16 Kennisoverdracht en bewustzijn
16 Dialoog
19 Dairy Sustainability Framework
20 Innovatie en kwaliteit
22 Sustainable Development Goals en MVO-data

Bijlagen
23 I Rapportageprincipes
26 II GRI-tabel
30 III Controleverklaring onafhankelijk accountant
32 IV Begrippenlijst

Over FrieslandCampina: onderneming en coöperatie

FrieslandCampina produceert en verkoopt consumentenproducten, zoals zuiveldranken, kindervoeding, kaas en desserts in een groot aantal landen in Europa, Azië en Afrika. Daarnaast worden vanuit Nederland wereldwijd zuivelproducten geëxporteerd. Ook worden producten geleverd aan professionele afnemers, waaronder room- en boterproducten aan bakkerijen en horecabedrijven in West-Europa. FrieslandCampina verkoopt wereldwijd ingrediënten en halffabricaten voor producenten van kindervoeding, de voedingsmiddelenindustrie en de farmaceutische sector.

Leden-melkveehouders van FrieslandCampina zijn lid van de Zuivelcoöperatie FrieslandCampina U.A. De coöperatie is 100 procent eigenaar van de onderneming FrieslandCampina N.V., die verantwoordelijk is voor het verwerken van de melk, vervaardigen van zuivelproducten en de verkoop van deze producten. Via de coöperatie zijn de 18.645 leden-melkveehouders gezamenlijk eigenaar en toezichthouder van de onderneming.

Deze MVO-update geeft inzicht in de strategie, initiatieven en prestaties van Zuivelcoöperatie FrieslandCampina U.A. en Koninklijke FrieslandCampina N.V. in 2017. FrieslandCampina voldoet hiermee aan de technische vereisten van het Global Reporting Initiative (GRI). FrieslandCampina heeft in 2017 stappen gezet in het integreren van zijn financiële prestaties en duurzaamheidsprestaties.

Ondernemen vanuit onze purpose

MVO – integraal onderdeel bedrijfsstrategie FrieslandCampina

Een van de uitdagingen voor de komende decennia is de groeiende wereldbevolking op duurzame wijze voorzien van de juiste nutriënten. Met het aanbieden van betrouwbare, relevante en voedzame zuivelproducten draagt FrieslandCampina bij aan de voedsel- en nutriëntenzekerheid. De purpose van FrieslandCampina – *nourishing by nature* – staat voor betere voeding voor consumenten in de wereld, goede inkomsten voor onze boeren, nu en in de toekomst.

Deze drie pijlers vormen de basis van de strategie van FrieslandCampina. Daaraan zijn MVO-thema's gekoppeld, inclusief prestatie-indicatoren waarmee de voortgang wordt gemeten. Zo is de MVO-strategie volledig geïntegreerd in FrieslandCampina's strategie van duurzame groei én waardecreatie en dragen de MVO-pijlers direct bij aan de bedrijfsdoelstellingen. Daarmee levert FrieslandCampina een bijdrage aan de realisatie van een aantal Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties. Meer informatie over de bedrijfsstrategie van FrieslandCampina vindt u op de website van FrieslandCampina: www.frieslandcampina.com/nl/organisatie/strategie-route2020

nourishing by nature

MVO-thema's

Betere voeding

- Betere producten
- Verantwoorde marketing
- Duidelijke informatie op etiketten
- Bewustwording over verantwoorde voeding

Goede inkomsten voor onze boeren

- Waardecreatie voor leden-melkveehouders
- Dairy Development Programme

Nu en in de toekomst

- Klimaatneutrale groei
- Duurzame inkoop
- Duurzame productie
- Diergezondheid en dierenwelzijn
- Weidegang en biodiversiteit

Betere voeding

De wereldbevolking groeit naar verwachting van 7,6 miljard mensen in 2017 naar ruim 9,8 miljard in 2050. Hierdoor, en door de toenemende welvaart, neemt de vraag naar voedsel toe. FrieslandCampina levert ook voor de lange termijn met zijn zuivelproducten een bijdrage aan het voeden van de wereldbevolking. De focus ligt op het verbeteren van de recepturen van producten en het betaalbaar houden van zuivelproducten, om voor alle inkomensgroepen relevant te blijven. FrieslandCampina informeert consumenten transparant over zijn producten en ondersteunt educatieprogramma's over gezonde voeding. Dit sluit aan op twee Sustainable Development Goals (SDG's) van de Verenigde Naties: 'Einde aan honger' (SDG 2) en 'Gezondheid en welzijn' (SDG 3).

Balans productaanbod

FrieslandCampina streeft naar een goede balans tussen consumentenproducten onderverdeeld in 'basisvoedingsmiddelen voor dagelijks gebruik' en 'verwenproducten voor af en toe'. Dit wordt gerapporteerd op basis van verkoopvolume. Doel is elk jaar een verhouding van minimaal 70 procent basisvoedingsmiddelen en (dus) maximaal 30 procent 'verwenproducten voor af en toe' te hebben.

Productsamenstelling

Melk bevat van nature belangrijke voedingsstoffen, zoals proteïne en calcium, die FrieslandCampina in zijn producten zoveel mogelijk wil behouden. In de strijd tegen welvaartsziekten (overgewicht en voedingsgerelateerde ziekten) is het volgens de WHO belangrijk om de inname van suiker, zout en vet te beperken. FrieslandCampina streeft ernaar om het gehalte van deze voedingstoffen in producten te limiteren. De criteria voor transvet, verzadigd vet, toegevoegd suiker en zout zijn ontleend aan de criteria van Choices International. Deze zijn door onafhankelijke wetenschappers opgesteld.
De hoeveelheid calorieën, zout, toegevoegd suiker, vet en proteïne waaraan een product moet voldoen, hangt af van het type product (bijvoorbeeld een melkproduct, kaas, boter of vleesvervanger). Maar ook aan zijn plaats in de dagelijkse voeding (basisvoedingsmiddelen voor dagelijks gebruik, verwenproducten of producten voor een specifieke doelgroep).
De FrieslandCampina Global Nutritional Standards zijn voedingskundige criteria waaraan consumentenproducten van FrieslandCampina moeten voldoen.

Verantwoorde marketingcommunicatie

FrieslandCampina committeert zich aan verantwoorde marketingcommunicatie. Dit houdt bijvoorbeeld in dat reclame gericht op kinderen tot twaalf jaar alleen is toegestaan voor producten die voldoen aan strenge nutritionele criteria, zodat een keuze voor gezondere voeding wordt gestimuleerd. Ook neemt FrieslandCampina deel aan gedragscodes op dit gebied, zoals de EU Pledge (vrijwillige afspraken tussen Europese voedingsmiddelenbedrijven over reclame gericht op kinderen).

Verantwoorde etikettering

FrieslandCampina hanteert een standaard voor voedingswaarde-etikettering om een gezondere keuze door consumenten te stimuleren. Dit houdt in dat, waar de grootte van de verpakking het toelaat, het energielogo op consumentenverpakkingen op de voorkant wordt weergegeven. Verder bevat de voedingswaardetabel zowel informatie per 100 gram/ml als per portie en informatie over de bijdrage van de nutriënten ten opzichte van de dagelijkse referentie-inname. Zie ook de website van FrieslandCampina: www.frieslandcampina.com/nl/duurzaamheid/betere-voeding-voor-de-wereld/verantwoorde-marketingcommunicatie

Educatie over gezond voedingspatroon en bewegen

FrieslandCampina investeert in de bewustwording van consumenten in een gezonde leefstijl door wereldwijd informatie te verspreiden over voeding en beweging. Het FrieslandCampina Institute biedt voedings- en gezondheidsprofessionals informatie over zuivel, voeding en gezondheid op basis van wetenschappelijke inzichten. Dit gebeurt in verschillende landen en via verschillende communicatiekanalen, onder meer op de website van het FrieslandCampina Institute: www.frieslandcampinainstitute.com

Goede inkomsten voor onze boeren

Het doel van FrieslandCampina is zoveel mogelijk waarde aan melk toe te voegen om zo een maximale bijdrage te leveren aan de inkomsten van melkveehouders en de continuïteit van melkveebedrijven voor volgende generaties. Die waardecreatie komt tot uitdrukking in de hoogte van de prestatietoeslag en de uitgifte van ledenobligaties, die worden uitgekeerd bovenop de garantieprijs die de leden-melkveehouders van FrieslandCampina voor de melk ontvangen. Zo blijft FrieslandCampina een aantrekkelijke onderneming voor de leden-melkveehouders. FrieslandCampina heeft meer dan 140 jaar ervaring in melkveehouderij en benut de opgedane kennis om melkveebedrijven in landen in Azië, Afrika en Oost-Europa verder te ontwikkelen. Dit sluit aan op de Sustainable Development Goal van de Verenigde Naties: 'Fatsoenlijke banen en economische groei' (SDG 8).

Melkprijssystematiek en winstverdeling

De melkprijs die FrieslandCampina op jaarbasis aan leden-melkveehouders betaalt, bestaat uit de garantieprijs, de weidegangtoeslag, de toeslag bijzondere melkstromen, de prestatietoeslag (samen de contante prijs) en de uitgifte van ledenobligaties. De melk wordt uitbetaald op basis van de waarde van de geleverde kilo's eiwit, vet en lactose in de verhouding 10:5:1. De FrieslandCampina-prestatieprijs bestaat uit de melkprijs plus de rente op de ledenobligaties en ledencertificaten en de toevoeging aan de algemene reserve van de vennootschap.
De hoogte van de algemene reservering en de prestatietoeslag is afhankelijk van de winst van FrieslandCampina. Voor de jaren 2017–2019 wordt van de winst, op basis van de garantieprijs - voor zover die toekomt aan de aandeelhouder van vennootschap - 55 procent toegevoegd aan het eigen vermogen van de vennootschap. Van de winst wordt 35 procent aan de leden-melkveehouders uitbetaald als prestatietoeslag en 10 procent aan de leden-melkveehouders uitgekeerd in de vorm van ledenobligaties. De uitgifte ledenobligaties wordt berekend op basis van de waarde van de in het boekjaar geleverde melk.

Dairy Development Programme

Met zijn Dairy Development Programme (DDP) ondersteunt FrieslandCampina lokale melkveehouders (voornamelijk kleine boeren) in Azië, Afrika en Oost-Europa bij het verbeteren van de lokale melkveehouderij, het verhogen van de kwaliteit van de melk en bij het verbeteren van de productiviteit per koe.

Nu en in de toekomst

FrieslandCampina werkt aan behoud van weidegang, continue verbetering van diergezondheid en dierenwelzijn en behoud van biodiversiteit. Het streven is minder schaarse natuurlijke bronnen te gebruiken, zoals water, grondstoffen en fossiele brandstoffen. FrieslandCampina wil de uitstoot van broeikasgassen in 2020 gelijk houden aan 2010. Ook bij een toename van de melkproductie. Hieronder vallen de broeikasgassen die vrijkomen op boerderijen van leden-melkveehouders, tijdens het transport van boerderij naar productielocaties en bij het verwerken van zuivel. Om klimaatneutrale groei te bereiken, werkt FrieslandCampina aan een efficiënte en duurzame productieketen. Dit betekent het verduurzamen van de melkveehouderij, het inkopen van duurzame (landbouw)grondstoffen en het terugdringen van het energieverbruik bij het produceren van zuivelproducten. De aankoop van certificaten van duurzame elektriciteit bij leden-melkveehouders door FrieslandCampina stimuleert hen om duurzame energie op te wekken, bijvoorbeeld met windmolens, zonnepanelen of biomassa. Daarnaast werkt FrieslandCampina aan continue verbetering van de diergezondheid en dierenwelzijn en behoud van biodiversiteit.
Deze onderdelen van de strategie sluiten aan op twee Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties: 'Duurzame en betaalbare energie' (SDG 7) en 'Duurzame consumptie en productie' (SDG 12).

Duurzame productie

In 2020 wil FrieslandCampina in zijn vestigingen wereldwijd 100 procent duurzame elektriciteit gebruiken uit hernieuwbare bronnen als wind, zon en biomassa. Streven is deze zoveel mogelijk op te wekken op de melkveebedrijven van de leden. FrieslandCampina wil het waterverbruik per ton product door de onderneming in 2020 terugdringen of gelijk houden aan het niveau van 2010. Per productielocatie zijn hiervoor doelstellingen geformuleerd. FrieslandCampina werkt op het gebied van verduurzaming nauw samen met leveranciers en andere bedrijven in de zuivel- en energiesector, afvalverwerking, consultancy, transport, waterzuivering, overheden, universiteiten en hogescholen.

Duurzame inkoop grondstoffen

Bij de inkoop van zijn grondstoffen stelt FrieslandCampina steeds hogere eisen aan de duurzaamheid en herkomst. Naast melk gebruikt FrieslandCampina andere agrarische grondstoffen voor zijn producten. De onderneming streeft ernaar in 2020 alleen nog agrarische grondstoffen en papieren verpakkingen in te kopen uit volledig duurzaam beheerde bronnen. Agrarische grondstoffen die al (gedeeltelijk) worden ingekocht van duurzaam beheerde bronnen zijn onder meer cacao, sojaolie, palmolie,

rietsuiker, zetmeel en papieren verpakkingen. Deze beschikken over wereldwijd erkende certificaten of het zijn grondstoffen waarvoor een plan voor duurzame ontwikkeling in samenwerking met leveranciers wordt opgesteld.

FrieslandCampina is medeoprichter van het BICEPS Network voor duurzamere zeescheepvaart. Het BICEPS Network weegt de milieuprestatie van rederijen mee in de inkoop van zeevracht en wil tegelijkertijd de invoering van succesvolle duurzame innovaties in deze sector versnellen.

Weidegang
Een grazende koe maakt deel uit van het Nederlandse cultuurlandschap. Dat is in elk geval wat veel Nederlanders vinden, waardoor de koe bijdraagt aan een positief imago en de zichtbaarheid van de zuivelsector. FrieslandCampina stimuleert leden-melkveehouders in Nederland, België en Duitsland om hun koeien en jongvee te weiden. Wanneer de melkkoeien gedurende ten minste 120 dagen per jaar minimaal zes uur per dag in de wei grazen, heeft elke melkveehouder recht op een weidegangtoeslag van bruto 1,50 euro per 100 kilo melk. Ook deelweidegang wordt gestimuleerd. Om hiervoor in aanmerking te komen, moeten melkveehouders minimaal 25 procent van het rundvee dat op het melkveebedrijf aanwezig is, ten minste 120 dagen per jaar minimaal zes uur per dag in de wei laten grazen. Deelweidegang geeft recht op een toeslag van 0,46 euro per 100 kilo melk. De weidegangregeling is (gedeeltelijk) een coöperatieve regeling waar alle leden-melkveehouders 0,35 euro per 100 kilo melk voor inleggen.

Duurzame soja
De leden-melkveehouders dragen bij aan de verduurzaming van de teelt van soja. Het veevoer (met sojaschroot) dat de leden-melkveehouders kopen, is afkomstig van duurzame bronnen en gecertificeerd volgens de Round Table on Responsible Soy (RTRS) of vergelijkbare criteria.

Broeikasgasemissie leden-melkveebedrijven
Methaan (CH_4) komt op het melkveebedrijf vrij bij pensfermentatie en tijdens de opslag van dierlijke mest. Lachgas (N_2O) komt vrij bij de opslag van dierlijke mest en omzettingen van stikstofmeststoffen in de bodem.
Bij het verbruik van brandstoffen en bij de vorming van elektriciteit komt koolstofdioxide (CO_2) vrij. Om de totale emissie van verschillende broeikasgassen inzichtelijk te maken, wordt methaan en lachgas omgerekend naar CO_2-equivalenten: 1 kilo methaan (CH_4) komt overeen met ongeveer 28 kilo CO_2 en 1 kilo lachgas (N_2O) komt overeen met ongeveer 265 kilo CO_2.

Diergezondheid en dierenwelzijn
Het verbeteren van diergezondheid en dierenwelzijn en het verlengen van de levensduur van de koe is een belangrijk aspect van het Foqus planet-programma van de leden. Gezonde koeien waar goed voor wordt gezorgd leven langer, hebben minder medicatie nodig en leveren op een efficiëntere wijze melk. Voor diergezondheid en dierenwelzijn worden er verschillende eisen aan de Nederlandse leden-melkveehouders gesteld. Voorbeelden zijn: samenwerking met een geborgde rundveedierenarts, bewaken van de diergezondheidsstatus, verplichte diergezondheidscheck en eisen aan voer en huisvesting. Voor de diergezondheidscheck kunnen de leden-melkveehouders kiezen tussen drie manieren om de gezondheid van de dieren te waarborgen:

- Het Periodiek BedrijfsBezoek: vier reguliere bezoeken door een dierenarts per jaar. De dierenarts vult een checklist in waarop dieren met gezondheidsproblemen worden gespecificeerd.

- De Continue Diergezondheidsmonitor: bewaken van de gezondheid van de dieren op basis van beschikbare cijfers over diergezondheid en vergelijkingen met nationale gemiddelden. De data omvatten rundersterfte, kalversterfte, gezondheidsstatus voor paratuberculose, BVD en salmonella, nieuwe uierinfecties en celgetal. De dierenarts bezoekt minimaal twee keer per jaar het bedrijf.

- KoeKompas: een integrale analyse van het melkveebedrijf die de sterke punten en verbetergebieden van het bedrijf in kaart brengt, zoals voeding, water, huisvesting en dierenwelzijn. Het KoeKompas wordt twee keer per jaar door de dierenarts en de melkveehouder uitgevoerd.

Verantwoord antibioticagebruik op de boerderij
Antibiotica leveren wereldwijd een belangrijke bijdrage aan het bestrijden van bacteriële infecties bij mens en dier. Om antibioticaresistentie te helpen voorkomen, hebben de Nederlandse diersectoren met de overheid afspraken gemaakt over verantwoord antibioticaverbruik. Antibiotica mogen in de melkveehouderij alleen worden toegepast op voorschrift van een dierenarts en preventief gebruik is verboden. Het gebruik van antibiotica op het melkveebedrijf laat de afgelopen jaren consistent een dalende trend zien. Dit komt door inspanningen van de leden-melkveehouders van FrieslandCampina en door betere samenwerking met andere partijen in de zuivelketen, waaronder dierenartsen. FrieslandCampina onderschrijft volledig de gemaakte sectorafspraken met de overheid. Op dit moment voldoet 99 procent van de leden-melkveebedrijven aan deze 2020-doelstelling. Hierover wordt gerapporteerd in de Sectorrapportage Duurzame Zuivelketen.

Biodiversiteit
De natuur is de motor van elk melkveebedrijf. Gewasgroei en melkproductie zijn afhankelijk van het natuurlijke systeem en daarmee van de biodiversiteit. Daarnaast krijgt biodiversiteit steeds meer aandacht vanuit de maatschappij. De melkveehouderij beheert meer dan een derde van het platteland en is daarmee heel bepalend voor het landschap. FrieslandCampina en zijn leden hebben alle belang bij het versterken van biodiversiteit. Sinds 2015 worden leden-melkveehouders financieel beloond als zij bijdragen aan behoud van biodiversiteit. Melkveehouders die zich actief inzetten voor het behoud van soorten, natuur en landschap kunnen ontwikkelpunten verdienen in het duurzaamheidsonderdeel van het programma Foqus planet.

Melkveebedrijven hebben invloed op de biodiversiteit: op hun bedrijf en in natuurgebieden rondom hun bedrijf. Hun invloed op de biodiversiteit reikt ook verder, bijvoorbeeld door aankoop van krachtvoer. Melkveehouders kunnen meer doen aan biodiversiteit dan natuurbeheer op hun bedrijf alleen. Om de invloed van melkveebedrijven op biodiversiteit te meten is in samenwerking met het Wereld Natuur Fonds en de Rabobank een methodiek ontwikkeld. Deze Biodiversiteitsmonitor is gebaseerd op de uitgangspunten van FAO-LEAP en het Natural Capital Protocol.

Het instrument meet met kritische prestatie indicatoren (KPI's) de prestaties op het gebied van biodiversiteit van een melkveebedrijf en geeft inzichten voor mogelijke verbeteringen voor de bedrijfsvoering. De KPI's zijn: broeikasgasuitstoot, stikstofbodembalans, ammoniakemissie, aandeel eiwit van eigen land, aandeel blijvend grasland en het aandeel natuur- en landschapsbeheer. Deze integrale benadering van biodiversiteit is uniek in de wereld. FrieslandCampina gaat samen met de leden-melkveehouders onderzoeken hoe zij de systematiek kunnen gebruiken voor het creëren van verdienmodellen.

Veiligheid
FrieslandCampina spant zich in om voor zijn medewerkers en leveranciers een zo veilig mogelijke werkplek te realiseren. Het doel is nul ongevallen en incidenten, zodat iedereen die voor FrieslandCampina werkt veilig en ongedeerd thuiskomt.

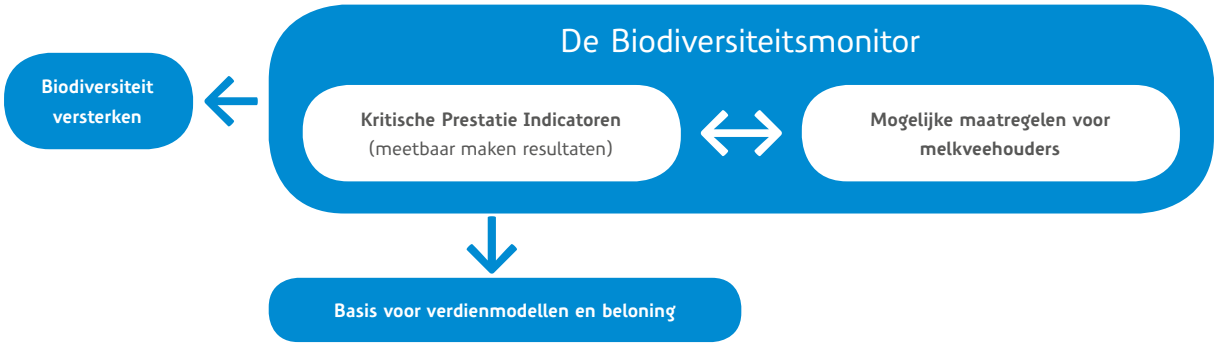

De waardeketen

Sustainable Development Goals van de Verenigde Naties

De Verenigde Naties hebben Sustainable Development Goals (SDG's) opgesteld: zeventien ambitieuze doelen die betrekking hebben op onderwerpen als verantwoorde productie en consumptie, klimaat, duurzame gemeenschappen, gezondheid en welzijn, alsmede bestrijding van armoede en honger. Deze ontwikkelingsdoelen zijn ondertekend door 193 landen. Ze bieden regeringen en het bedrijfsleven een routekaart om te komen tot een toekomst die rechtvaardiger en duurzamer is. De FrieslandCampina-strategie route2020 is in lijn met een aantal SDG's van de Verenigde Naties. Uit onze analyse blijken met name zes SDG's aan te sluiten op het beleid en de doelstellingen van FrieslandCampina. Maar ook andere SDG's sluiten op onderdelen aan bij het MVO-beleid van FrieslandCampina.

FrieslandCampina draagt bij aan:

SDG 2 Einde aan honger
SDG 3 Gezondheid en welzijn
SDG 7 Duurzame en betaalbare energie
SDG 8 Fatsoenlijke banen en economische groei
SDG 12 Duurzame consumptie en productie
SDG 17 Partnerschappen voor de doelen

FrieslandCampina wil waarde creëren voor zijn directe belanghebbenden én voor de samenleving. In 2017 actualiseert FrieslandCampina zijn proces van duurzame waardecreatie en brengt dit in een waardecreatiemodel in beeld (zie pagina 9). Uitgangspunt zijn de richtlijnen voor het raamwerk van de International Integrated Reporting Council (IIRC). Met dit waardecreatiemodel biedt FrieslandCampina op een geïntegreerde wijze inzicht in de bredere context waarin de onderneming actief is. Het model laat zien hoe FrieslandCampina omgaat met de bronnen die nodig zijn voor de bedrijfsvoering.

FrieslandCampina zet grondstoffen (bijvoorbeeld melk, energie en water) om in producten die waarde hebben voor consumenten en klanten. Als onderneming en coöperatie combineren we de professionaliteit van onze medewerkers met het vakmanschap en het ondernemerschap van de leden-melkveehouders. Prestatie-indicatoren maken inzichtelijk hoe FrieslandCampina economische, sociale en milieu gerelateerde waarde creëert. Trends en ontwikkelingen in de omgeving van de onderneming en de risico's en kansen liggen hieraan ten grondslag. Op basis van deze informatie en de onderwerpen uit de interactie met belanghebbenden wordt de strategische MVO-agenda van FrieslandCampina bepaald. Aan de de kant van de output van het waardecreatiemodel wordt weergegeven hoe waarde wordt gecreëerd voor de leden-melkveehouders, consumenten, klanten en de samenleving.

Trends & ontwikkelingen	Kansen en risico's	Input	Bedrijfsmodel	Output	Waarde voor leden, consumenten en samenleving	Waarde voor leden, consumenten en samenleving
Groeiende wereld-bevolking Klimaat-verandering en schaarste van natuurlijke grondstoffen Voldoende boeren om voedsel te produceren	Product-kwaliteit en voedsel-veiligheid Geopoli-tieke en economische ontwikkelin-gen Regelgeving Uitgebalan-ceerde voeding Reputatie Technologi-sche ontwik-kelingen met betrekking tot energie-productie en -consumptie Prijs-fluctuatie Verbeterde bewust-wording duurzaam-heid onder consumen-ten	**Leden-melkvee-houders** 12.707 **Melk** 10.716 miljoen kg **Mede-werkers** 23.675 **Agrarische grond-stoffen** 55% duur-zame inkoop **Energie-verbruik** 16.650 TJ **Water-verbruik** 27,35 miljoen m^3	*nourishing by nature* **Betere voeding, goede inkomsten voor onze boeren, nu en in de toekomst** **Betere voeding**: **Verantwoorde producten:** formulering en implementatie van de FrieslandCampina Global Nutritional Standards **Verantwoorde communicatie:** stimuleren van gezonde keuze door transparante voedingswaarde-etikettering en verantwoorde marketing **Gezonde leefstijleducatie:** voedingsdeskundigen, ouders, onderwijzers en kinderen helpen bij het ontwikkelen van een gezonde leefstijl **Goede in-komsten voor onze boeren**: 40,01 euro per 100 kg melk is de melkprijs voor de melkveehouders 12,1 miljard euro omzet en 227 miljoen euro winst Dairy development programme heeft 20.347 melkveehouders getraind in o.a. dierenwelzijn, melkkwaliteit, etc. **Nu en in de toe-komst**: • 883 kton CO_2-eq. emissie productie en transport • 12.098 kton CO_2-eq. emissie leden-melkveebedrijven [1] • 79,4% van de leden-melkveebedrijven in Nederland past weidegang of deelweidegang toe [1] • 80% van het totale elektriciteitsverbruik is groene elektriciteit • 76% gerecycled of hergebruikt afval **Fundament** • Betrokkenheid medewerkers • Gezondheid & veiligheid: 0,55 ongevallen per 200.000 gewerkte uren • Productkwaliteit: *Foqus*-programma	**Waarde-creatie voor leden-melkvee-houders 1,33 euro per 100 kg melk** **Producten** **Merken**	FrieslandCampina levert met zijn zuivelproducten met waardevolle voedingsstoffen uit melk een bijdrage aan het voeden van de wereldbevolking FrieslandCampina streeft ernaar een van de hoogste melkprijzen uit te betalen in Noordwest-Europa FrieslandCampina biedt in een aan-tal landen in Azië, Afrika en Oost-Eu-ropa onderste-uning aan lokale melkveehouders bij het verbeteren van de bedrijfs-voering en de kwaliteit van melk FrieslandCampina richt zich op toekomstige generaties. Het streven is om kli-maatneutraal te groeien en minder gebruik te maken van schaarse natuurlijke bronnen zoals water en fossiele brandstoffen	**SDG 2 "Beëindig honger, bereik voedselzekerheid en verbeterde voeding en promoot duurzame landbouw"** • Een voorloper zijn in het streven naar circulariteit in de melkveehouderij • Ambitie om een leider op het gebied van CO_2-efficiëntie te worden • Ambitie om tegen 2025 een energieneutraal melkveebedrijf te runnen • Samenwerking met andere sectorpartners op het gebied van de balans tussen dier en bodem • Streven naar een evenwichtig leven voor de koe en continue ontwikkeling • Duurzaamheid belonen en ondersteunen **SDG 3 "Verzeker een goede gezondheid en promoot welvaart voor alle leeftijden"** • Voeding voor kinderen en ouderen, en medische en sportvoeding • Welzijn voor boeren **SDG 7 "Verzeker toegang tot betaalbare, duurzame en moderne energie voor iedereen tegen 2020"** • FrieslandCampina is in de gehele toeleveringsketen actief op het gebied van energiebesparing en -opwekking (bijvoorbeeld zonne-energie) **SDG 8 "Bevorder aanhoudende, inclusieve en duurzame economische groei, volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor iedereen"** • Klimaatneutrale groei • Andere bedrijfsmodellen ontwikkelen (naast melk) **SDG 12 "Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen"** • Productiepatronen veranderen (zie SDG2) **SDG 17 "Versterk de implementatiemidde-len en revitaliseer het wereldwijd partner-schap voor duurzame ontwikkeling"** • WNF-partnerschappen • SDDDC • Kennis delen

[1] Betreft Zuivelcoöperatie FrieslandCampina U.A.

MVO – resultaten

Kerncijfers [1, 2]

Hieronder een overzicht van resultaten op de meest relevante MVO-thema's voor FrieslandCampina en zijn belanghebbenden. De resultaten worden volgens de strategische MVO-pijlers en -thema's beschreven.

	2017	2016	Δ %
Betere voeding			
Balans productaanbod (in percentage basisvoedingsmiddelen van het totale verkochte volume consumentenproducten) ◇	**81**	76	
Productsamenstelling (in percentage van het totale verkochte volume consumentenproducten dat voldoet aan de FrieslandCampina Global Nutritional Standards) ◇	**64**	62	
Goede inkomsten voor onze boeren			
Waardecreatie leden-melkveehouders (in euro's per 100 kilo melk)	**1,33**	3,44	-61,3
Lokale boeren die deelnemen aan een training in Dairy Development Programma (DDP)-landen (aantal) ◇	**20.347**	18.752	8,5
Lokale melkveehouderijen die minimaal 'goed' scoren op de Good Dairy Farming Practices van FAO, de voedsel- en landbouworganisatie van de Verenigde Naties in DDP-landen (in percentage van de onderzoeksgroep) ◇	**54**	nb	
Nu en in de toekomst			
Duurzame productie			
Energieverbruik (in GJ/ton product) ◇	**2,82**	2,79 [3]	0,8
Waterverbruik (in m^3/ton eindproduct) [4]	**3,40**	3,68	-7,6
Broeikasgasemissie productie en transport (in kton CO_2-equivalent) ◇	**883**	926	-4,6
Afvalhergebruik (in percentage van het totaal)	**76**	71	
Duurzame inkoop grondstoffen			
Duurzame agrarische grondstoffen (in percentage van het totaal aantal grondstoffen) ◇	**55**	43	
Groene elektriciteit (in percentage van de totale verbruikte elektriciteit) ◇	**80**	78	
Broeikasgasemissie inkoop melk, melkpoeder en wei van derden (in kton CO_2-equivalent)	**3.854**	4.699	-18,0
Productielocaties FSSC 22000-gecertificeerd (in percentage van het totaal)	**88**	88	
Melkveehouderij			
Weidegang (percentage leden-melkveebedrijven in Nederland die een vorm van weidegang toepassen) ◇	**79,4**	78,2	
Duurzame soja (aandeel RTRS-gecertificeerde soja in krachtvoer voor koeien in percentage van het totaal)	**100**	100	
Broeikasgasemissie leden-melkveebedrijven (in kton CO_2-equivalent) ◇	**12.098**	13.206	-8,4
Levensduur koe (in jaren – maanden - dagen)	**5-6-22**	5-8-2	
Veiligheid			
Ongevallen ratio (in aantal ongevallen per 200.000 gewerkte uren) ◇	**0,55**	0,78	-29,5

[1] De indicatoren die vallen binnen de reikwijdte van de assurance van de accountant zijn weergegeven met het ◇ -symbool. De indicatoren onder de pijlers 'betere voeding' en 'goede inkomsten voor onze boeren' vallen in 2017 voor het eerst binnen de reikwijdte van de accountant. Zie bijlage 3 - Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant voor details.
[2] Zie bijlage 4 - Begrippenlijst en rapportagedefinities voor de definities van de indicatoren.
[3] De berekeningsmethodiek voor deze indicator is geactualiseerd in 2017 waardoor de historische waarden zijn herzien.
[4] De scope is het Midden-Oosten, Afrika en Azië.

Betere voeding – resultaten 2017

Het FrieslandCampina-voedingsbeleid is gebaseerd op het World Health Organization (WHO) Global Action Plan. FrieslandCampina werkt aan een gezonder productaanbod, communiceert transparant over zijn producten en ondersteunt educatieprogramma's over gezonde voeding. In 2017 is alle informatie over het voedingsbeleid van FrieslandCampina, inclusief de FrieslandCampina Global Nutritional Standards, gepubliceerd op de website van FrieslandCampina: www.frieslandcampina.com/nl/duurzaamheid/betere-voeding-voor-de-wereld

Balans productaanbod
De balans productaanbod wordt gerapporteerd op basis van verkoopvolume. Doel is elk jaar een verhouding van minimaal 70 procent basisvoedingsmiddelen en maximaal 30 procent verwenproducten voor af en toe te leveren. In 2017 is dat doel behaald met een verhouding van 81 tot 19 procent.

Productsamenstelling
Het grootste deel van de consumentenproducten van FrieslandCampina voldoet aan de FrieslandCampina-criteria voor onder meer proteïne, calorieën, suiker, zout en vet. Doel is dat in 2020 minimaal 65 procent van de producten (op basis van verkoopvolume) voldoet aan de criteria, zoals beschreven in de FrieslandCampina Global Nutritional Standards. In 2017 is dit 64 procent.

Verantwoorde marketingcommunicatie
Na de evaluatie van het beleid met betrekking tot verantwoorde marketingcommunicatie in 2016, heeft FrieslandCampina zijn beleid in 2017 verder aangescherpt en gepubliceerd op de website van FrieslandCampina: www.frieslandcampina.com/nl/duurzaamheid/betere-voeding-voor-de-wereld/verantwoorde-marketingcommunicatie

Verantwoorde etikettering
Eind 2017 staat het energielogo op de voorkant van 83 procent van de relevante consumentenverpakkingen. De standaard voor voedingswaarde-etikettering is in 2017 geëvalueerd, aangepast en gepubliceerd op de website van FrieslandCampina: www.frieslandcampina.com/nl/duurzaamheid/betere-voeding-voor-de-wereld/verantwoorde-marketingcommunicatie

Educatie over gezond voedingspatroon en bewegen
In Zuidoost-Azië werkt FrieslandCampina in 2017 samen met de Junior National Basketball Association, het wereldwijde jeugdbasketbalprogramma van de NBA (Verenigde Staten). In Vietnam, Thailand, Indonesië, Maleisië, Singapore en de Filippijnen worden ouders en onderwijzers geholpen met het bewust maken van kinderen om voldoende (buiten) te sporten, te bewegen, verantwoord te eten en gezond te leven in de Drink.Move.BeStrong-campagne. In 2017 start een pilot van deze campagne in Griekenland. Ook via Wereldmelkdag, schoolmelkprogramma's, Goodness of Dairy-campagnes, het programma Jongeren op Gezond Gewicht (JOGG) en het Nationale Schoolontbijt krijgen ouders en kinderen informatie over een gezond voedingspatroon en een actieve leefstijl.

Goede inkomsten voor onze boeren – resultaten 2017

FrieslandCampina streeft ernaar zoveel mogelijk waarde aan melk toe te voegen. Die waardecreatie komt onder meer tot uitdrukking in de hoogte van de prestatietoeslag die wordt uitgekeerd bovenop de garantieprijs die de leden-melkveehouders voor de melk ontvangen.

Meer geld naar leden, maar waardecreatie neemt af
Over het jaar 2017 is bovenop de garantieprijs in totaal 142 miljoen euro aan leden-melkveehouders uitgekeerd (2016: 371 miljoen euro). Hiervan is de prestatietoeslag 110 miljoen euro (1,03 euro per 100 kilo melk, exclusief btw). De uitgifte van ledenobligaties over 2017 bedraagt 32 miljoen euro (0,30 euro per 100 kilo melk, exclusief btw). In totaal bedragen de prestatietoeslag en uitgifte ledenobligaties per 100 kilo melk 1,33 euro (2016: 3,44 euro), een daling van 61,3 procent. De afname is het gevolg van de aanpassing in de winstverdeling en een lager resultaat van de onderneming.
Voor een uitgebreide beschrijving van FrieslandCampina's financiële prestaties en winstgevendheid in 2017, zie het hoofdstuk 'Verslag Executive Board' vanaf pagina 30 in het jaaroverzicht 2017 van Koninklijke FrieslandCampina N.V, te raadplegen via de website van FrieslandCampina: www.frieslandcampina.com/nl/downloads/financiele-verslagen

Dairy Development Programme (DDP)
In 2017 zijn 20.347 melkveehouders getraind in het kader van het DDP: een stijging van 8,5 procent ten opzichte van 2016. Daarmee komt het aantal lokale boeren in negen landen in Afrika, Azië en Oost-Europa dat direct en indirect onderdeel is van het DDP uit op meer dan 250.000.
Het Big Push programma start in 2017 in Pakistan. Dit programma, van dochteronderneming Engro Foods en het Punjab Skills Development Fund, richt zich op het verbeteren van de melkkwaliteit, de productiviteit en het levensonderhoud van negenduizend kleine melkveehouders in het zuiden van de provincie Punjab.
In Nigeria is in juni 2017 een melkinzamelcentrum geopend in Saki. Vijfhonderd melkveehouders leveren daar dagelijks melk af die vervolgens naar Lagos wordt vervoerd.
In Thailand, Maleisië, Indonesië, Nigeria, Vietnam, Oeganda en Ethiopië krijgen meer dan 375 melkveehouders training van leden-melkveehouders van FrieslandCampina in het Farmer2Farmer-programma. Zeventien medewerkers van FrieslandCampina en achttien leden-melkveehouders geven in 2017 advies aan veertig zuivelcoöperaties in Azië en Afrika gedurende in totaal vijfhonderd werkdagen. Zij doen dit tijdens Farmer2Farmer-missies en Agripool-missies, die (mede) georganiseerd worden door partner Agriterra.

Daarnaast meet FrieslandCampina in 2017 voor het eerst in hoeverre melkveehouderijen in DDP-landen voldoen aan de Good Dairy Farming Practices van de voedsel- en landbouworganisatie van de Verenigde Naties (FAO).
Van een selecte focusgroep van 199 melkveebedrijven in Vietnam, Indonesië en Maleisië scoort 54 procent minimaal goed.

Nu en in de toekomst – resultaten 2017

FrieslandCampina werkt aan een klimaatneutrale groei, behoud van weidegang, continue verbetering van diergezondheid en dierenwelzijn en behoud van biodiversiteit.

Duurzame productie

Energie

In 2017 start FrieslandCampina met een programma waarmee het in vier jaar tijd minimaal 8 procent energie wil besparen. Dit programma bestaat uit onder meer technologische procesinnovaties in Leeuwarden en Gerkesklooster, die in 2018 worden afgerond en aanzienlijke besparingen opleveren. Dit leidt overigens tijdens het starten van deze projecten in eerste instantie tot een hoger energieverbruik. In 2017 neemt daardoor het energieverbruik tijdelijk toe met 1,8 procent naar 2,82 GJ/ton. Ook investeert FrieslandCampina in 2017 in duurzame warmte. Zo neemt de productielocatie Borculo een biogasleiding in gebruik waarmee zo'n zeven miljoen kubieke meter biogas van een bedrijf wordt aangevoerd en is de kaasproductielocatie in Balkbrug volledig voorzien van stoom afkomstig van een houtcentrale die lokaal snoeihout gebruikt als brandstof.

Water

Voor de reductie van het waterverbruik is gekozen voor een focus op landen met waterschaarste in de regio's Midden-Oosten, Afrika en Azië. Het waterverbruik van de productielocaties in deze gebieden is met zo'n 6 procent afgenomen. In Nigeria is het waterstewardship-programma gestart dat zich niet alleen richt op de watervoorraden voor de productie, maar ook op de directe omgeving in het stroomgebied.

Broeikasgasemissie productie en transport

De broeikasgasemissie bij productie en transport neemt in 2017 af met 4,6 procent. Dit is met name te danken aan een toenemende hoeveelheid duurzaam opgewekte elektriciteit (zonnepanelen en windenergie), geproduceerd door de leden-melkveehouders.

Afval

FrieslandCampina wil afval verminderen. Zo werkt het samen met afvalverwerkers om recycling en hergebruik van afval te vergroten. In 2017 heeft FrieslandCampina 76 procent van zijn productieafval hergebruikt of gerecycled. Dat is een verbetering van 5 procentpunt ten opzichte van 2016. Dit is vooral het gevolg van het beter scheiden van afvalstromen in Nederland. Van het afval wordt 10 procent verbrand om energie op te wekken. Veertien procent van het afval wordt gestort. De registratie van afvalstromen van productielocaties in landen buiten Europa verbetert sterk door een maandelijkse rapportage waardoor er ook beter inzicht is in het storten van afval. FrieslandCampina wil meer afval hergebruiken en in 2020 het storten van afval wereldwijd tot nul reduceren.

Klimaatneutrale groei

FrieslandCampina streeft naar klimaatneutrale groei door de uitstoot van broeikasgassen in 2020 gelijk te houden of te verminderen ten opzichte van 2010. Hieronder vallen de broeikasgassen die vrijkomen op boerderijen van leden-melkveehouders, tijdens het transport van boerderij naar productielocaties en bij het verwerken van zuivel. In 2017 was de uitstoot 12.981 Kton (2016: 14.132 Kton). De doelstelling voor 2020 is een totale uitstoot van broeikasgassen van gelijk of minder dan 11.681 Kton CO2-equivalent. Ondanks de daling van afgelopen jaar, vraagt het terugdringen van de uitstoot van broeikasgassen aandacht om de doelstelling van klimaatneutrale groei in 2020 te realiseren.

Duurzame inkoop grondstoffen

Duurzame agrarische grondstoffen

In 2017 stijgt het aandeel ingekochte grondstoffen uit duurzaam beheerde bronnen tot 55 procent. Ten opzichte van 2016 is dit een toename van 12 procentpunten. Het aandeel ingekochte rietsuiker uit duurzaam beheerde bron is 16 procentpunten hoger. Zetmeel stijgt met 21 procentpunten en papieren verpakkingen met 14 procentpunten. Dit laatste is te danken aan de uitbreiding van de inkoop van duurzaam golfkarton.

FrieslandCampina heeft de scores van rederijen uit het BICEPS Rating-systeem toegepast als extra selectiecriterium in de inkoop van zeevracht in 2017. Het BICEPS Network is in 2017 verdubbeld tot tien deelnemende bedrijven. Er zijn ook innovatiesessies georganiseerd over duurzame brandstoffen en brandstofbesparende technieken.

Groene elektriciteit

2017 is het eerste jaar dat alle productielocaties van FrieslandCampina in Europa 100 procent gebruik maken van groene stroom. Dit is 80 procent van het totale verbruik aan elektriciteit wereldwijd. Bijna 30 procent van alle groene stroom wordt bij onze leden ingekocht. Als onderdeel van het project Solar heeft FrieslandCampina in 2017 subsidie aangevraagd voor 800.000 zonnepanelen. Daarvan is ruim de helft inmiddels toegekend. Ruim 5.800 zonnepanelen zijn inmiddels geplaatst (dit staat gelijk

aan het elektriciteitsverbruik van zo'n 450 huishoudens). Naast aankoop van groene stroom wekt een deel van de productielocaties ook direct zonne-energie op, via hun daken. Tevens zijn er in het afgelopen jaar twee locaties bijgekomen die direct aangesloten zijn op een biostoom of groengasleiding van innovatieve ondernemingen uit de regio. Dat vermindert de vraag naar aardgas.

Broeikasgasemissie inkoop melk, melkpoeder en wei van derden
De broeikasgasemissie als gevolg van de inkoop van melk, melkpoeder en wei is in 2017 afgenomen met 18 procent naar 3.854 Kton. De voornaamste reden hiervoor is de daling van de inkoop van melkpoeder van derden als grondstof voor zuivelproducten.

Productielocaties FSSC 22000-gecertificeerd
FSSC 22000 is een internationaal erkende standard voor het borgen van voedselveiligheid. In 2017 voldoet 88 procent van de productielocaties aan deze standaard. Het percentage is gelijk gebleven ten opzichte van 2016. FrieslandCampina heeft als doelstelling om in 2020 al haar productielocaties gecertificeerd te hebben.

Melkveehouderij
Weidegang
In 2017 heeft 79,4 procent van de leden-melkveehouders in Nederland een vorm van weidegang toegepast. Dit is een toename van 1,2 procentpunt ten opzichte van 2016. De doelstelling voor 2020 is 81,2 procent. In 2017 passen 314 leden-melkveehouders voor het eerst weidegang toe voor hun melkvee.

Duurzame soja
In 2017 voldoet 100 procent van de ingekochte soja aan het RTRS-keurmerk.

Broeikasgasemissie leden-melkveebedrijven
De emissie van broeikasgassen op de boerderijen van de leden-melkveehouders is afgenomen met 8,4 procent. De gemiddelde uitstoot van broeikasgas van een Nederlands melkveebedrijf is 1,13 kilo CO_2-equivalent per kilo melk. Deze berekening is vastgesteld door Wageningen Economic Research en FrieslandCampina R&D.

Levensduur koe
De coöperatie stimuleert haar leden-melkveehouders de levensduur van koeien met zes maanden te verlengen in 2020 ten opzichte van 2011. In dat jaar was het vijf jaar, acht maanden en elf dagen. Eind 2017 is de stand vijf jaar, zes maanden en 22 dagen. Dit is een kleine daling ten opzichte van 2016. Dit is te verklaren door de verplichte inkrimping van de veestapel in verband met fosfaatwetgeving, waarbij vooral oudere koeien zijn afgevoerd.

Veiligheid
In 2017 is het aantal 'verzuimongevallen' op FrieslandCampina-locaties gestabiliseerd op veertig (in 2016: 36). In 2017 is het meten en sturen op het 'aantal ongevallen met verzuim' uitgebreid met het 'aantal ongevallen dat leidt tot aangepast werk' en het 'aantal ongevallen dat medische behandeling tot gevolg heeft' (samen het 'totale aantal ongevallen'). Het totale aantal ongevallen is afgenomen met 24 procent naar 169 ongevallen (2016: 223). Het totale aantal ongevallen per 200.000 gewerkte uren is afgenomen van 0,78 naar 0,55. De voornaamste oorzaken van ongevallen in 2017 zijn gerelateerd aan:

1. Onveilig gedrag: te snel handelen (met goede intenties: om te voorkomen dat het proces wordt onderbroken);
2. Vallen, struikelen, uitglijden (vallen van de trap, gladde vloeren);
3. Machines (interventies in draaiende delen, blootstelling aan stoom, hete vloeistof, druk, elektriciteit, enzovoort);
4. Intern transport (heftruck- en palletwagenaanrijdingen).

In 2017 is extra aandacht besteed aan veiligheid van tijdelijke medewerkers en leveranciers, explosieveiligheid door een wereldwijd 'ATEX-programma', ongevalsonderzoek en aan het lessen trekken uit incidenten.

MVO – uitvoeren en borgen

Dagelijks werken de medewerkers van FrieslandCampina aan het uitvoeren en borgen van het MVO-beleid in de organisatie. Dit vormt de basis om daadwerkelijk te kunnen sturen en verbeteren op MVO-gebied.

Organisatie MVO

De executive board van FrieslandCampina is eindverantwoordelijk voor het MVO-beleid van FrieslandCampina. De ontwikkeling en coördinatie van dit beleid vallen onder verantwoordelijkheid van de afdeling Corporate Sustainability. In de *nourishing by nature* Governance Board vindt toetsing en afstemming plaats. Deze komt eens per kwartaal bijeen en bespreekt de voortgang van de ambities zoals vastgelegd in de purpose - *nourishing by nature*. Deze Governance Board wordt voorgezeten door de Chief Executive Officer (CEO).

Corporate Sustainability is onder meer verantwoordelijk voor:

- Het opzetten en actueel houden van het MVO-beleid;
- Het voeren van de dialoog met stakeholders;
- Het coördineren van de uitvoering van het MVO-beleid en het faciliteren daarvan;
- Het betrekken van externe belanghebbenden bij het MVO-beleid;
- Het tonen van de duurzaamheidsinspanningen aan interne en externe stakeholders;
- Het ondersteunen van de business groups en werkmaatschappijen bij het vertalen van het corporate MVO-beleid naar onder meer het merkenbeleid.

Binnen de onderneming zijn met name de business groups en werkmaatschappijen verantwoordelijk voor het uitvoeren van het MVO-beleid.

Kennisoverdracht en bewustzijn

FrieslandCampina zet zich in om het bewustzijn van, en de kennis over de waardeketen te verhogen door in dialoog te gaan met belanghebbenden, waaronder leden-melkveehouders. FrieslandCampina adviseert en ondersteunt hen vanuit het programma Foqus planet op het gebied van melkkwaliteit en duurzaamheidsinitiatieven. Voorbeelden hiervan zijn het bevorderen van weidegang en het streven naar een langere levensduur van melkkoeien. Momenteel worden ook de mogelijkheden onderzocht om mestvergisting beter mogelijk te maken. Daarnaast zijn er monitorinstrumenten (door)ontwikkeld die de leden-melkveehouders inzicht geven in de duurzaamheidsthema's, zoals de Fosfaatproductieplanner, de Biodiversiteitsmonitor (samen ontwikkeld met het Wereld Natuur Fonds en de Rabobank), de Carbon Footprint Tool en de Kringloopwijzer. Tot slot hebben leden informatiebijeenkomsten ('deep dives') georganiseerd over biodiversiteit, zijn er achtergrondartikelen verschenen over duurzaamheid in het ledenblad Melk en bijeenkomsten georganiseerd over andere duurzaamheidsthema's. FrieslandCampina ondersteunt regionale studiegroepen, zoals Vruchtbare Kringlopen Achterhoek.

Dialoog

Om de verwachtingen van belanghebbenden in kaart te brengen en op de hoogte te blijven van alle actuele en relevante ontwikkelingen, houdt FrieslandCampina regelmatig contact met de belangrijkste belanghebbenden. Het betreft de leden-melkveehouders, medewerkers, klanten, leveranciers, overheden, financiers, ngo's en de samenleving in zijn geheel. Door met deze belanghebbenden in dialoog te gaan, verzamelt FrieslandCampina informatie over onderwerpen waar specifieke groepen belang aan hechten en wat voor hen de meest relevante onderwerpen zijn. Op basis daarvan scherpt FrieslandCampina zijn MVO-beleid aan.

Duurzaamheid met partners (SDG 17)
FrieslandCampina beseft dat veel duurzaamheidsdoelen alleen behaald worden als er wordt samengewerkt met partners. Zowel binnen de zuivelsector, zoals in het Dairy Sustainability Framework, maar ook daarbuiten. Op de website van FrieslandCampina is meer informatie te vinden over de partners van FrieslandCampina: www.frieslandcampina.com/nl/duurzaamheid/mvo-in-de-praktijk

In dialoog met belanghebbenden
FrieslandCampina is continu in gesprek met een breed scala aan stakeholders met uiteenlopende belangen. Deze gesprekken vinden plaats door medewerkers op alle niveaus binnen de organisatie en zijn vaak onderdeel van het dagelijks werk. De tabel op pagina 17 geeft een overzicht van stakeholders waarmee FrieslandCampina in 2017 contact onderhoudt. Ook opgenomen is de vorm van de dialogen, de besproken onderwerpen en de ambities en acties die hieruit voortvloeien.

Stakeholders	Besproken onderwerpen	Acties en uitkomsten
Non-gouvernementele organisaties (ngo's) en belangenorganisaties • Nederlandse Zuivel Organisatie (NZO) • Duurzame zuivelketen (DZK) • Global Dairy Platform (GDP) • Wereld Natuur Fonds, • Solidaridad • Stichting Natuur & Milieu • Greenpeace • Dierenbescherming • Compassion in World • Agriterra • Bill and Melinda Gates Foundation • Circulair Economy organisatie • JOGG • Platform Sterke Botten • Smaaklessen, Corpus • Jr. NBA	1. Voortgang duurzaamheidsagenda van de Duurzame zuivelketen, NZO en GDP. 2. Verduurzaming van de palmolie die wordt gebruikt in de producten 3. Verduurzaming van geselecteerde fruitsoorten 4. Verzekeren dat de soja in veevoer duurzaam is geproduceerd op basis van de RTRS-criteria 5. Interpretatie van de term biodiversiteit binnen de melkveehouderij 6. Leefstijleducatieprogramma's en smaaklessen	1. De resultaten en de voortgang van de doelen zijn besproken, waarbij waardevolle input is ontvangen 2. Er zijn aanvullende stappen gezet in het gescheiden verwerken van duurzame palmolie 3. In samenwerking met Solidaridad zijn criteria voor duurzame fruitsoorten opgesteld 4. De NZO heeft een verbreding van het duurzame soja-initiatief in de omliggende landen georganiseerd. Als gevolg hiervan voldoet al het krachtvoer voor de koeien in Nederland vanaf 2015 aan de RTRS-criteria 5. FrieslandCampina ontwikkelt samen met WNF en de Rabobank een biodiversiteitsmonitor 6. Pilots en updaten van leefstijleducatie- programma's: smaaklessen zijn aangepast aan nieuwe adviezen en nieuwe ideeën zijn besproken. Bezoek van zestien schoolklassen aan Corpus. Jr.NBA in Maleisië, Thailand, Indonesië, Vietnam en de Filippijnen
Wetenschap • Top Instituut Food en Nutrition • Wageningen LEI • Kennisinstellingen, overheid en bedrijven binnen de Topsector Agri & Food • Harakopio University, Finland	1. Verbeteren van de betrouwbaarheid van duurzaamheidsdata, onder meer in de Kringloopwijzer 2. Onderzoeken naar verbeteringen in de nutritionele waarde van zuivelproducten 3. Ontwikkeling van educatieprogramma voor basisscholen over voeding en bewegen	1. Verbeterde berekeningen rondom de Kringloopwijzer, waarmee melkveehouders beter kunnen sturen op de mineralen-kringloop 2. Ondersteuning bij de verdere ontwikkeling van de Biodiversiteitsmonitor in de DZK PPS-constructie 3. De Harokopio University heeft een programma ontwikkeld en een pilot uitgevoerd op tien basisscholen in Athene
Medewerkers • Centrale Ondernemingsraad • Eindejaarsbeoordelingen • Communicatieprogramma rondom veiligheid	1. Sociale verantwoordelijkheid van FrieslandCampina als werkgever 2. Gezondheid en veiligheid van medewerkers	1. Elke business group en productielocatie heeft zijn eigen actieplan gebaseerd op de resultaten van de Over2You-enquête die relevant en toepasbaar zijn 2. Continu communicatieprogramma over arbeidsveiligheid
Leden-melkveehouders van Zuivelcoöperatie FrieslandCampina U.A.	1. Binnen het Foqus planet-programma is gesproken over bedrijf, koe, voer en melk 2. Waardecreatie voor leden-melkveehouders 3. Opwekken groene elektriciteit en installatie zonnepanelen op de boerderij 4. Ontwikkeling van de coöperatieve visie Melk met Meerwaarde	1. Met het Foqus planet-programma beloont FrieslandCampina leden-melkveehouders voor weidegang en verduurzaming 2. Waardecreatie voor leden-melkveehouders is 1,33 euro per 100 kilo melk in 2017 3. Subsidieaanvraag in 2017: ruim 800.000 zonnepanelen Subsidietoekenning: ruim 400.000 zonnepanelen. Reeds geplaatst: ruim 5.800 zonnepanelen (equivalent aan verbruik van circa 450 huishoudens) 4. Ledenbijeenkomsten waarin de elementen van de coöperatieve visie Melk met Meerwaarde zijn toegelicht en input is ontvangen
Overheden en lokale autoriteiten • Convenant Schone en Zuinige Agrosectoren en de Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij • Vergunningverlenende instanties • Nederlandse zuivelsector • Ministerie van VWS en LNV • Ministery of Education, Griekenland • Department of Education, Malaysia • Ministry of Health, Indonesia • Ministry of Health, Pakistan	1. Bespreken voortgang van de gestelde doelen Convenant Schone en Zuinige Agrosectoren en de Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij 2. Bespreken voortgang van de individuele milieuvergunningen 3. Educatieprogramma's preventie akkoord en voorzijde verpakking etikettering 4. Marketing gericht op kinderen 5. FrieslandCampina's rol in het adresseren van welvaartsziekten, ondervoeding en voedselzekerheid 6. Suikerreductie-roadmap in de Europese Unie. Contact als onderdeel van de Drink.Move. BeStrong-campagne	1. FrieslandCampina voldoet aan de afgesproken doelstellingen volgens de Meerjarenafspraken energie-efficiëntie (MJA3) 3. Via het lidmaatschap van FNLI, NZO en EDA is input geleverd over herformulering, etikettering, nutriënten-profielen en het preventie-akkoord 5. FrieslandCampina is aanwezig op conferenties als Responsible Business Forum in april 2017 en ARoFIIN in september 2017

Stakeholders	Besproken onderwerpen	Acties en uitkomsten
Afnemers • Dairy Sustainability Framework (DSF) • SAI Platform	Aantoonbare verduurzaming van de sector en zuivelproducten	Als lid van het Dairy Sustainability Framework (DSF), is samen met internationale collega-zuivelbedrijven en grote internationale zuivelafnemers is in het SAI Platform een model ontwikkeld voor aantoonbare verduurzaming van zuivel
Leveranciers	1. Criteria voor duurzame agrarische grondstoffen, als onderdeel van leveranciersaudits 2. Inkopen en opwekken van groene elektriciteit	1. FrieslandCampina werkt samen met zijn leveranciers om plannen te ontwikkelen voor de verduurzaming van de inkoop van agrarische grondstoffen. Dit is onderdeel van de KPI duurzame inkoop, die dit jaar verder is ontwikkeld 2. FrieslandCampina heeft frequent contact met significante leveranciers als onderdeel van het Foqus planet-programma
Voedings- en gezondheidsexperts • Sportdiëtisten • Kinderartsen • European Federation of the Assocations for Dietitians (EFAD) • Platform Sterke Botten	1. Sport en voeding 2. Gezondheid van kinderen en smaakontwikkeling 3. Duurzame diëten 4. Sterke botten 5. Melkvetten 6. Voeding voor ouderen 7. Ondervoeding	1. Het FrieslandCampina Institute onderneemt activiteiten in België en Groot-Brittannië gericht op voeding- en sportprofessionals. In Nederland is FrieslandCampina betrokken bij het congres Sport & Voeding over de rol van voeding bij sport, samen met de Vereniging voor Sportdiëtetiek en de brancheorganisatie voor fitnessprofessionals (Fit!vak). 2. Voor (kinder)diëtisten, jeugdartsen, jeugdverpleegkundigen en kinderartsen ontwikkelt het FrieslandCampina Institute verschillende e-learnings. Tijdens het European Federation of the Assocations for Dietitians (EFAD) organiseert het FrieslandCampina Institute een mini-symposium over het belang van voeding bij sport en herstel 3. Het FrieslandCampina Institute organiseert expertbijeenkomsten over eiwitkwaliteit en het belang van voldoende hoogwaardig eiwit voor verschillende leeftijdsgroepen waar we feedback hebben gekregen op onze affordable nutrition criteria 4. FrieslandCampina is partner van het Platform Sterke Botten en organiseert het 'Spring voor je botten'-event voor ouders en kinderen in Corpus om het belang van sterke botten onder de aandacht te brengen

Dairy Sustainability Framework

Het Dairy Sustainability Framework (DSF) is in 2013 gelanceerd door de internationale zuivelsector. Het is een methodiek voor zuivelproducenten en zuivelverwerkers om toenemende verduurzaming in de internationale zuivelsector aan te tonen. Op basis van een prestatieladder maken zuivelbedrijven inzichtelijk op welk niveau het duurzaamheidsbeleid op basis van het DSF is ingevoerd in hun managementsystemen. Als lid van DSF heeft FrieslandCampina zich gecommitteerd tot het integreren van het duurzaamheidsbeleid in de bedrijfsstrategie, dat aantoonbaar leidt tot een continue verduurzaming van de geproduceerde zuivelproducten. Naast de verplichting van het invoeren van verduurzaming, is ook toegezegd alle elf duurzaamheidsthema's van DSF in acht te nemen. Deze aanpak wordt begeleid vanuit de SAI Dairy Working Group (combinatie van zuivelverwerkers en grote afnemers). De aanpak wordt in 2018 getoetst door een aantal deelnemers van de SAI Dairy Working Group samen met internationale voedingsbedrijven die zuivel inkopen. Verschillende elementen uit het Dairy Sustainability Framework zijn ingebouwd in de purpose *nourishing by nature* en het kwaliteits- en duurzaamheidsprogramma Foqus planet voor de leden-melkveehouders.

Meer informatie is te vinden op de DSF-website:
www.dairysustainabilityframework.org
Bedrijven die deelnemen aan de pilot kunnen terecht op
www.dairysustainabilityplatform.org

Milieucriteria

- Het verminderen van het gebruik van kunstmest, geïmporteerde diervoeders en verantwoord gebruik van antibiotica
- Hergebruik van nutriënten uit bijproducten zoals wei, water, afval en mest
- Verlenging van de levensduur van de koe om zo de melkproductie per koeleven verhogen

Socio-economische criteria

- Innoveren met nieuwe technologieën, businessmodellen en alternatieve inkomstenbronnen
- Leidend door het invoeren van best practices, delen van kennis, stellen van doelen en verhogen van het bewustzijn
- Samenwerken met andere boeren, onderzoekers, consumenten en andere belanghebbenden

Dairy Declaration of Rotterdam

In Rotterdam is tijdens de World Dairy Summit in oktober 2016 de Dairy Declaration of Rotterdam ondertekend door de International Dairy Federation en de Food and Agriculture Organization (FAO). Eind 2017 hebben melkproducenten die gezamenlijk verantwoordelijk zijn voor circa de helft van de wereldwijde melkproductie de verklaring ondertekend. In deze verklaring wordt de belangrijke rol van zuivel onderkend bij het streven naar evenwichtige voeding, als motor voor werkgelegenheid en als bron van inkomen voor zo'n één miljard mensen wereldwijd. Zuivel biedt in veel landen met name vrouwen de kans hun positie te versterken. De zuivelsector gebuikt natuurlijke hulpbronnen als land, water, nutriënten en energie en heeft een sleutelrol in agrarisch grondbeheer. De verklaring onderstreept verder het belang van duurzame ontwikkeling en de rol daarbij van de zuivelsector in sociaal, economisch, ecologisch en gezondheidskundig opzicht. Daarmee ondersteunt de verklaring de rol van de zuivelsector bij het behalen van de Sustainable Development Goals. FrieslandCampina is een ondertekenaar van deze Dairy Declaration of Rotterdam. De strategie van FrieslandCampina sluit volledig aan op de gemaakte afspraken binnen de internationale zuivelwereld.

Innovatie en kwaliteit

Innovatie
FrieslandCampina richt zich met innovaties op duurzame groei en de gezondheid en het welzijn van consumenten. Specifieke research & development-programma's zijn gericht op verbeteringen in de melkveehouderij en op het gebied van duurzaamheid. In 2017 investeert FrieslandCampina 81 miljoen euro in zijn research & development-activiteiten.

Verpakkingen
FrieslandCampina heeft een programma om continu de impact van zijn verpakkingen te reduceren. De volgende initiatieven zijn voorbeelden van investeringen in nieuwe technologie die de milieu-impact vermindert: een nieuwe PET-productielijn voor Landliebe en Vifit is geïnstalleerd en op deze nieuwe lijn kan het gewicht van de verpakking met 15% worden gereduceerd en 30% R-Pet worden gebruikt. Er is in een nieuwe verpakkingslijn geïnvesteerd voor Milner-kaas in plakken, deze nieuwe hersluitbare verpakking heeft een 60 procent lagere carbon-voetafdruk. Naast investeringen in nieuwe technologie wordt de impact ook gereduceerd door standaardisatie. Door de yoghurtbekers voor de West-Europese markt te standaardiseren besparen we op jaarbasis 45 ton plastics en 10 ton aluminium.

Meer duurzaamheid
Processen, producten en de melkveehouderij worden steeds duurzamer. Zo bespaart FrieslandCampina door warmteterugwinning aanzienlijke hoeveelheden energie in het drogingsproces van melk. Voor melkveehouders is een praktisch model ontwikkeld dat de uitstoot van broeikasgassen van de geproduceerde melk op een individueel melkveebedrijf berekent. Het model gebruikt data over onder meer bedrijfsomvang, voersamenstelling, kunstmestgebruik, veestapeleigenschappen en energieopwekking. De resultaten geven melkveehouders een beter inzicht in hoe zij de uitstoot van broeikasgassen bij de melkproductie kunnen verminderen. In 2018 is het model beschikbaar gemaakt voor de leden in Nederland, België en Duitsland. De leden worden via het Foqus planet kwaliteitssysteem gestimuleerd om het model te gebruiken. Melkveehouders worden ondersteund om met behulp van dit instrument de broeikasgassen op hun bedrijf te verlagen.

In 2018 zijn innovaties voorzien op het gebied van duurzaamheid, kindervoeding, sportvoeding, koffie- en theeverrijkers en nog minder suiker, zout en calorieën. Er wordt op verschillende terreinen samengewerkt, onder meer met Wageningen University & Research.

Kwaliteit
FrieslandCampina beheerst, samen met de leden-melkveehouders van de coöperatie, de hele productieketen: van boerderij tot het eindproduct, ofwel van gras tot glas. FrieslandCampina hanteert een eigen integraal kwaliteitssysteem, Foqus, om de veiligheid en kwaliteit van zijn producten in de hele productieketen te borgen. Met Foqus biedt FrieslandCampina consumenten, klanten en overheden de garantie dat de producten en productieprocessen voldoen aan hoge eisen op het gebied van voedselveiligheid, kwaliteit, veiligheid, arbeidsomstandigheden, brandveiligheid en milieu. Door een uitgebreid programma van trainingen en audits wordt Foqus op de productielocaties, bij de leden-melkveehouders en bij de grondstoffenleveranciers geborgd en continu gemonitord.

FrieslandCampina heeft in 2016 de Gouden Kwaliteitsregels opgesteld. Deze stimuleren alle medewerkers om nog beter te voldoen aan de kwaliteitsverwachtingen van klanten en consumenten. De Gouden Kwaliteitsregels zorgen ervoor dat de kwaliteit van de producten en processen effectiever en efficiënter wordt gewaarborgd.

In 2017 zijn de Gouden Kwaliteitsregels op alle locaties ingevoerd, ondersteund door een interne communicatiecampagne. Onderdeel hiervan is het uitreiken van Gouden Kwaliteitscertificaten aan productielocaties die minimaal een jaar geen kwaliteitsincidenten hadden en goed scoorden in de Foqus-audit.

De Gouden Kwaliteitsregels zijn:
- Tevreden consumenten en klanten;
- Gekwalificeerde en betrokken mensen;
- Robuuste processen;
- Schone en efficiënt ingerichte werkplekken;
- Duurzaam veranderingen doorvoeren en problemen oplossen;
- Betrouwbare gegevens;
- Professionele partners en leveranciers.

In de Foqus-module voor leden-melkveehouders (Foqus planet) staat de borging van kwaliteit en voedselveiligheid voorop. Daarnaast staat het stimuleren van weidegang en duurzaamheid in de melkveehouderij centraal. Dat stimuleren gebeurt via verschillende programma's waaraan financiële compensaties gekoppeld zijn.

Bij de bewaking van de kwaliteit vormen de wettelijke eisen het uitgangspunt. Daarnaast worden aanvullende eisen gesteld. In Foqus planet zijn de verschillende internationale normen geïntegreerd, zoals GMP+, HACCP, ISO 9001, ISO 22000, FSSC 22000, OSHAS 18000 en ISO 14000. Op deze wijze kunnen zowel de afnemers van FrieslandCampina als de consumenten erop vertrouwen dat de producten veilig en van hoge kwaliteit zijn en verantwoord worden geproduceerd. Elk jaar houdt FrieslandCampina de Foqus-eisen opnieuw tegen het licht en stelt deze indien nodig bij. Hierdoor is het systeem altijd in lijn met de wetgeving en de laatste kennis en inzichten.

Compass

Ook in 2017 brengt FrieslandCampina zijn code voor goed zakelijk gedrag, Compass, en de Speak Up-procedure onder de aandacht van zijn medewerkers. Nieuwe medewerkers ontvangen een introductie en volgen verplichte e-learnings over Compass en Speak Up. Medewerkers volgen verplichte e-learnings en trainingen over Compass-onderwerpen die vanuit hun functie relevant zijn, zoals eerlijk concurreren, eerlijk zakendoen en privacy/bescherming van persoonsgegevens. De code Compass en de Speak Up-procedure zijn beschikbaar op de website van FrieslandCampina.

Sustainable Development Goals en MVO-data

Sustainable Development Goals	Bijdrage FrieslandCampina	Verdieping
SDG 2 - Beëindig honger, bereik voedselzekerheid en verbeterde voeding en promoot duurzame landbouw	• Stimuleren van duurzame landbouw onder leden-melkveehouders door het programma Foqus planet en beloning door toeslag • Weidegang 79,4% • Groencertificaten CO_2-toeslag • 1,2 CO_2-equivalent emissie per kilo melk Nederland • 20.347 buitenlandse, lokale boeren getraind in Dairy Development Programme	**SDG 2.1 - Tegen 2030 een einde maken aan honger en voor iedereen.** Samenwerking met het Rode Kruis voor het bieden van noodhulp in de vorm van voedingsmiddelen; Het beschikbaar houden van zuivelproducten, om voor alle inkomensgroepen relevant te blijven **SDG 2.3 - Tegen 2030 de landbouwproductiviteit en de inkomens verdubbelen voor kleinschalige voedselproducenten.** Invoeren van meerdere gemoderniseerde melkcollectiecentra in Indonesië in het kader van het Dairy Development Programme Inkomen- en productieverbetering van 10 procent in drie maanden **SDG 2.4 - Tegen 2030 duurzame voedselproductiesystemen garanderen en veerkrachtige landbouwpraktijken implementeren die de productiviteit en de productie kunnen verhogen.** Het Foqus planet-programma beloont melkveehouders die duurzame landbouwpraktijken invoeren
SDG 3 - Verzeker een goede gezondheid en promoot welvaart voor alle leeftijden	• Verbeteren van consumentenproducten door reductie van suiker en zout conform de FrieslandCampina Global Nutritional Standards. Balans productaanbod: 81 procent. Productsamenstelling: 64 procent. • Verantwoorde marketing voor kinderen conform de afspraken van EU-pledge • Verbeterde voedingswaarde-informatie op etiketten van producten • Educatie over een gezonde leefstijl, voeding en beweging	**SDG 3.4 - Tegen 2030 de vroegtijdige sterfte gelinkt aan niet-overdraagbare ziekten met een derde inperken via preventie en behandeling.** De Drink.Move.BeStrong-campagne met educatie over gezonde leefstijl, voeding en beweging is nu actief in zes Aziatische landen FrieslandCampina heeft Global Nutritional Standards ontwikkeld voor consumentenproducten wereldwijd. De voedingskundige criteria in de Standards zijn ontleend aan de criteria van Choices International die zijn ontwikkeld door onafhankelijke wetenschappers
SDG 7 - Verzeker toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energie voor iedereen	• Groene elektriciteit: 80% van totaal • Foqus planet energiescan op de boerderijen • Jumpstart - initiatief voor monomestvergisting op boerderijen • Als onderdeel van het project Solar heeft FrieslandCampina in 2017 subsidie aangevraagd voor 800.000 zonnepanelen voor leden-melkveehouders • Bijna 30 procent van alle groene stroom wordt bij leden ingekocht **Doelstellingen 2020** • Uitstoot broeikasgassen gelijk of minder dan in 2010 • Boeren belonen voor het opwekken van groene energie door groencertificaten en vermindering CO_2-uitstoot: 10 euro per ton verminderde CO_2	**SDG 7.2 - Tegen 2030 in aanzienlijke mate het aandeel hernieuwbare energie in de globale energiemix verhogen.** Jumpstart, initiatief voor monomestvergisting op boerderijen Van de geplande 800.000 zonnepanelen zijn inmiddels 5.800 geplaatst Veel melkveehouders hebben windmolens op hun grond staan. FrieslandCampina koopt de opgewekte groene elektriciteit voor het verduurzamen van de processen
SDG 8 - Bevorder aanhoudende, inclusieve en duurzame economische groei, volledige en productieve tewerkstelling en waardig werk voor iedereen	• Klimaatneutrale groei • Waardecreatie in 2017 (plus op de garantieprijs voor melk) voor leden-melkveehouders 1,33 euro per 100 kilo melk • Werknemers: 23.675 • Leden-melkveebedrijven: 12.707 • Compass-code voor goed zakelijk gedrag • Foqus-kwaliteitsprogramma en Foqus SHE-veiligheidsprogramma • Ongevallen met verzuim per 200.000 gewerkte uren: 0,55 (2016: 0,78)	**SDG 8.6 - Tegen 2020 het aandeel aanzienlijk terugschroeven van jongeren die niet aan het werk zijn, geen onderwijs volgen en niet met een opleiding bezig zijn.** Young Farmers Programme Indonesië (onderdeel van het Dairy Development Programme). Meerjarig trainingsprogramma voor Indonesische jongeren op het gebied van melkveehouderij **SDG 8.8 - De arbeidsrechten beschermen en veilige en gezonde werkomgevingen bevorderen voor alle werknemers.** Foqus en Compass
SDG 12 - Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen	• Aandeel duurzame agrarische grondstoffen: 55% van totaal • Aandeel RTRS-gecertificeerde soja: 100% • Afval recycling/hergebruik: 76% van totaal • Waterverbruik per ton eindproduct afgenomen: 7,6% **Doelstellingen 2020** • 100% inkoop van agrarische grondstoffen en papieren verpakkingen uit duurzaam beheerde bronnen • Waterverbruik gelijk of minder dan in 2010 • Storten van afval reduceren tot nul	**SDG 12.5 - Tegen 2030 de afvalproductie aanzienlijk beperken via preventie, vermindering, recyclage en hergebruik.** Afval recycling/hergebruik
SDG 17 - Versterk de implementatiemiddelen en revitaliseer het wereldwijd partnerschap voor duurzame ontwikkeling	• Dutch Lady Vietnam bouwt twintigste school in Vietnam in het kader van Dèn Dom Dóm • Samenwerking met jr. NBA voor een gezonde jeugd in Zuidoost-Azië • Samenwerking met voedselbanken in Nederland • Jumpstart monomestvergisting: samenwerking met Groen Gas Nederland, Duurzame Zuivelketen (DZK), LTO en NZO • Partnerschap Agriterra voor het en Agripool en Farmer2Farmer- programma • Samenwerking met het Rode Kruis voor het bieden van noodhulp in de vorm van voedingsmiddelen • Ondertekening partnerschap International Dairy Federation (IDF) en Food and Agriculture Organization (FAO) over aanpak van ondervoeding, verduurzaming van de keten en steun aan kleine boeren • Samenwerking binnen Global Dairy Platform op het gebied van de onderwerpen voeding en dairy development	

Bijlage I

Rapportageprincipes

Dit MVO-verslag is opgesteld volgens de rapportage-richtlijnen van het Global Reporting Initiative (GRI) Richtlijnen, toepassingsniveau Core.

1.1 Reikwijdte

De reikwijdte van dit verslag omvat Koninklijke FrieslandCampina N.V. en zijn geconsolideerde dochterondernemingen en de Zuivelcoöperatie FrieslandCampina U.A.

Informatie afkomstig van acquisities die gedaan worden gedurende een rapportagejaar wordt meegenomen in het eerstvolgende volledige kalenderjaar. Informatie met betrekking tot activiteiten die gedurende een rapportageperiode worden afgestoten, wordt niet opgenomen in de rapportage van dat jaar.

1.2 Bepaling van de inhoud

FrieslandCampina gebruikt het principe van materialiteit om te bepalen welke onderwerpen worden opgenomen in de verslaggeving, welke relevant zijn voor FrieslandCampina en zijn belanghebbenden. Eind 2017 is een nieuwe materialiteitsbepaling uitgevoerd die als basis voor dit verslag heeft gediend. De materialiteitsanalyse bestaat uit de volgende stappen.

Stap 1: Herijking van relevante thema's

Om inzicht te behouden in trends en ontwikkelingen en waar nodig doelstellingen en beleid aan te scherpen, zijn dit jaar de materiële thema's herijkt. De volgende bronnen vormden hiervoor de basis:

- Eerdere jaarverslagen en inzichten van FrieslandCampina;
- De GRI-richtlijnen en de sectorbijlage voor zuivelverwerking en voedselverwerking;
- De ISO 26000-richtlijnen.

Interne experts op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen en stakeholders hebben hun inhoudelijke bijdragen geleverd. Dit heeft geleid tot een aangepaste lijst van 31 relevante thema's. Een thema is relevant als FrieslandCampina er invloed op heeft of op kan hebben. Dit geldt voor zowel binnen de onderneming als in de waardeketen.

Stap 2 – Prioritering van thema's

Vervolgens zijn de relevante thema's geprioriteerd en is bepaald welke in de materialiteitsmatrix worden opgenomen. Bij de prioritering is onderscheid gemaakt tussen interne prioriteiten en de prioriteiten van externe belanghebbenden. De interne prioritering is wederom bepaald door interne experts. Voor externe prioritering is dit jaar een online vragenlijst met de geïdentificeerde relevante thema's voorgelegd aan een bredere groep externe belanghebbenden, zoals toezichthouders, leveranciers, vakexperts, klanten en ngo's.

Stap 3 – Impact op beleid en verslaglegging

Bij de herijking van onze materiële thema's is gekozen voor een buiten-naar-binnen-aanpak. Dit betekent dat in de vragenlijst onderwerpen zijn meegenomen die voor onze belanghebbenden belangrijk zijn met betrekking tot de kerntaken van FrieslandCampina. De uitkomst van deze analyse is meegenomen bij het bepalen van de thema's waar FrieslandCampina zich in 2018 op gaat focussen. De materiële onderwerpen vormen de basis van de FrieslandCampina MVO-strategie en daarmee de inhoud van dit verslag. De 'Materialiteitsmatrix' benoemt de materiële onderwerpen en hoe deze zijn gekoppeld aan de geactualiseerde MVO-strategie.

1.3 Definities en meetmethoden

De afdeling Corporate Sustainability en de *nourishing by nature* Governance Board zijn verantwoordelijk voor het verzamelen en verifiëren van de gerapporteerde informatie. De informatie wordt aangeleverd door de verschillende werkmaatschappijen, de supply chain-organisaties van de business groups en relevante corporate en supportafdelingen.
Milieu- en HR-data worden maandelijks opgevraagd door het centrale financiële datasysteem.
Milieu- en HR-data worden maandelijks opgevraagd door het centrale financiële datasysteem.
Er zijn geen materiële onzekerheden of inherente beperkingen in de data gevonden als gevolg van de metingen, schattingen of berekeningen. Veranderingen in de definities en meetmethoden van de data, in vergelijking met voorgaande jaren, zijn aangegeven bij de data.
Voor een beschrijving van de rapportagedefinities, zie bijlage 4: Begrippenlijst en rapportagedefinities.

1.4 Externe assurance

Voor de FrieslandCampina MVO-update 2017 heeft de accountant PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. een assurance-rapport afgegeven voor een selectie van MVO-indicatoren. Deze indicatoren zijn gemarkeerd met een ◇ in de kerncijferstabellen. Het assurance-rapport van de onafhankelijke accountant is opgenomen in bijlage 3 Assurance-rapport.

Materialiteitsmatrix

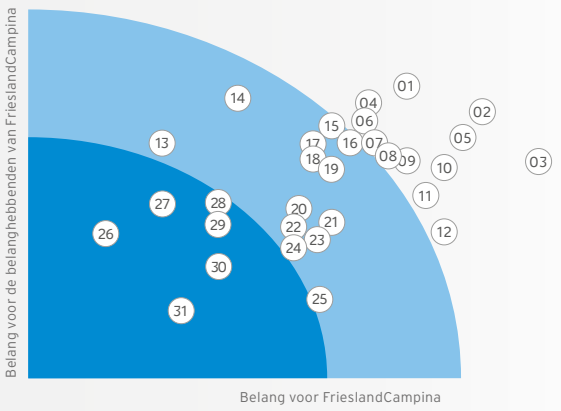

01 Diergezondheid en dierenwelzijn
02 Verminderen van broeikasgassen op de boerderij
03 Bijdragen aan betere voeding, door middel van gezonde producten
04 Duurzaam beheerde ingrediënten in onze zuivelverwerking (zoals palmolie, suiker, zetmeel, cacao etc.)
05 Steun aan lokale boeren door kennisontwikkeling
06 Productkwaliteit en -veiligheid
07 Verbeteren lokale economie door toereikend inkomen voor melkveehouders in Azië en Afrika
08 Kwaliteit en veiligheid van boerderijmelk
09 Energie-efficiëntie in de productie
10 Innovatie
11 Economische prestaties/levensvatbaarheid op lange termijn
12 Bijdragen aan betaalbare voeding
13 Behoud van bodemkwaliteit
14 Verantwoord antibioticagebruik in de melkveehouderij
15 Duurzaam beheerde ingrediënten in onze zuivelproductie (zoals meststof voor veevoer)
16 Betrekken van stakeholders
17 Biodiversiteit
18 Melkprijs voor onze boeren
19 Vermindering en recycling van afval
20 Efficiënt watergebruik tijdens de productie
21 Naleving van de regelgeving
22 Stimuleren gezonde leefstijl
23 Weidegang
24 Diversiteit en inclusiviteit
25 Aantrekkelijke werkgever
26 Watergebruik op de boerderij
27 Transparante productetikettering
28 Het stellen van normen voor leveranciers
29 Gezonde en veilige arbeidsomstandigheden
30 Verhoogde opbrengst van een koe
31 Maatschappelijke betrokkenheid en hulp in crisissituaties

Samenhang MVO-strategie en materiële onderwerpen

Strategische pijler	MVO-thema's van FrieslandCampina	Materiële onderwerpen
Betere voeding	Betere producten	3. Bijdragen aan betere voeding, door middel van gezonde producten 12. Bijdragen aan betaalbare voeding 22. Stimuleren van een gezonde leefstijl
	Verantwoorde marketing	3. Bijdragen aan betere voeding, door middel van gezonde producten 22. Stimuleren van een gezonde leefstijl
	Transparante voedingswaarde-etikettering	27. Transparante productetikettering
	Gezonde levensstijleducatie	22. Stimuleren gezonde leefstijl
Goede inkomsten voor onze boeren	Optimale waarde uit melk	18. Melkprijs voor onze boeren
	Economische prestatie & winstgevendheid	11. Economische prestaties/levensvatbaarheid op lange termijn
	Verbetering kwaliteit en kwantiteit melk door het DDP	10. Innovatie 6. Productkwaliteit en -veiligheid 8. Kwaliteit en veiligheid van boerderijmelk 30. Verhoogde opbrengst van de koe
	Ontwikkelen kennis en vaardigheden door het DDP	5. Steun aan lokale boeren door kennisontwikkeling 10. Innovatie 7. Verbeteren lokale economie door toereikend inkomen voor melkveehouders in Azië en Afrika
Nu en in de toekomst	Klimaatneutrale groei	2. Verminderen van broeikasgassen op de boerderij 9. Energie-efficiëntie in de productie
	Duurzame inkoop	4. Duurzaam beheerde ingrediënten in onze zuivelverwerking (zoals palmolie, suiker, zetmeel, cacao, etc.) 15. Duurzaam beheerde ingrediënten in onze zuivelproductie (zoals meststof voor veevoer) 28. Het stellen van normen aan leveranciers
	Duurzame productie	9. Energie-efficiëntie in de productie 19. Vermindering en recycling van afval 20. Efficiënt watergebruik tijdens de productie 26. Watergebruik op de boerderij
	Weidegang	23. Weidegang
	Diergezondheid en dierenwelzijn	1. Diergezondheid en dierenwelzijn 14. Verantwoord antibioticagebruik in de melkveehouderij
	Biodiversiteit	17. Biodiversiteit 13. Behoud van bodemkwaliteit

Fundament	Materiële onderwerpen
Nourishing by nature Governance Board, MVO-implementatieteams	3. Bijdragen aan betere voeding
Dairy Sustainability Framework, dialoog met belanghebbenden, partnerships, externe rapportering	16. Betrekken van stakeholders bij de verdere ontwikkeling van het MVO-beleid 31. Maatschappelijke betrokkenheid en hulp in crisissituaties.
Gezondheid & veiligheid, betrokkenheid medewerkers en leden-melkveehouders, MVO-trainingen	6. Productkwaliteit en -veiligheid 29. Gezonde en veilige arbeidsomstandigheden 24. Diversiteit en inclusiviteit 25. Aantrekkelijke werkgever
Productkwaliteit en -veiligheid, minimumstandaarden, richtlijnen voor leveranciers, *business principes*	28. Het stellen van normen aan leveranciers 21. Naleving van de regelgeving

Bijlage II

GRI-tabel

GRI-tabel Koninklijke FrieslandCampina N.V. 2017 – In overstemming met het '*Core*' niveau van de GRI Standards.

Indicator	Beschrijving	Verwijzing
Algemene indicatoren		
Organisatieprofiel		
102-1	Naam van de organisatie	JV[1]: voorblad
102-2	Voornaamste merken, producten en/of diensten	JV: pagina 15-16, 137 JO[2]: onze merken, pagina 24-25 MVO-update: Inhoud, pagina 2
102-3	Locatie van het hoofdkantoor van de organisatie	JV: pagina 137, MVO-update: profiel, achterzijde
102-4	Het aantal landen waar de organisatie actief is	JV: business groups, pagina 15-16, 137 JO: onze markten, pagina 20
102-5	Eigendomsstructuur en rechtsvorm	JV: pagina 137, MVO-update: profiel, achterzijde
102-6	Afzetmarkten	JO: onze markten, pagina 20, MVO-update: profiel, achterzijde
102-7	Omvang van de verslaggevende organisatie	JV: kerncijfers, pagina 4, markten, pagina 15-16, MVO-update: kerncijfers, pagina 10
102-8	Samenstelling medewerkersbestand	JV: kerncijfers, pagina 4, FrieslandCampina en zijn medewerkers, pagina 22-23 JO: onze medewerkers, pagina 50
102-9	Beschrijving van de toeleveringsketen van de organisatie	MVO-update: de waardeketen, pagina 8 Koninklijke FrieslandCampina N.V. onderscheidt twee groepen: de leden-melkveehouders van Zuivelcoöperatie FrieslandCampina U.A. voor melk en de leveranciers van de agrarische grondstoffen, verpakkingen, installaties, kantoorartikelen, catering, etc.
102-10	Significante veranderingen tijdens de verslagperiode	Er hebben zich in het verslagjaar geen significante veranderingen in de reikwijdte van de organisatie voorgedaan. Zie ook MVO-update: bijlage 1, Rapportageprincipes, pagina 23
102-11	Uitleg over de toepassing van het voorzorgsprincipe door de verslaggevende organisatie	JV: pagina 34-40, FrieslandCampina behandelt de voornaamste geïdentificeerde risico-uitvoerig in het jaarverslag. De risico's variëren per regio
102-12	Extern ontwikkelde economische, milieugerelateerde en sociale handvesten, principes die door de organisatie worden onderschreven	MVO-update: Innovatie en kwaliteit, pagina 20
102-13	Lidmaatschappen van verenigingen (zoals branchevereningingen) en nationale en internationale belangenorganisaties	MVO-update: Sustainable Development Goals en MVO-data, pagina 22 Zie de website van FrieslandCampina: https://www.frieslandcampina.com/nl/duurzaamheid/mvo-in-de-praktijk/lidmaatschappen-samenwerkingen-en-conventanten/
Strategie		
102-14	Verklaring van de hoogste beslissingsbevoegde	JO: woord vooraf, pagina 5
Ethiek en integriteit		
102-16	Gehanteerde waarden, principes, standaarden en gedragsnormen	MVO-update: Innovatie en kwaliteit, pagina 20-21
Bestuursstructuur		
102-18	De bestuursstructuur van het hoogste bestuurslichaam en de commissies die verantwoordelijk zijn voor de besluitvorming ten aanzien van sociale, milieu en economische impact	JV: pagina 27-33, MVO-update: MVO - uitvoeren en borgen, pagina 15

[1] Jaarverslag 2017 van Koninklijke FrieslandCampina N.V.
[2] Jaaroverzicht 2017 van Koninklijke FrieslandCampina N.V.

Indicator	Beschrijving	Verwijzing
Overleg met belanghebbenden		
102-40	Lijst van betrokken belanghebbenden	MVO-update: MVO - uitvoeren en borgen, pagina 16
102-41	Werknemers die onder een CAO vallen	In Nederland valt 90 procent van de werknemers onder een cao. Dit zijn in de regel werknemers met een vast contract
102-42	Uitgangspunten voor inventarisatie/selectie van belanghebbenden	MVO-update: MVO - uitvoeren en borgen, pagina 16-18
102-43	Wijze waarop belanghebbenden worden betrokken	MVO-update: MVO - uitvoeren en borgen, pagina 16-18 De executive board is formeel eindverantwoordelijk voor de contacten met de belanghebbenden van FrieslandCampina. De CEO, CFO en COO's zijn actief betrokken geweest bij de dialoog met het bestuur en de leden-melkveehouders van Zuivelcoöperatie FrieslandCampina U.A. (de aandeelhouder) en de investeerders
102-44	Belangrijkste onderwerpen en vraagstukken die uit het overleg met belanghebbenden naar voren zijn gekomen	MVO-update: MVO - uitvoeren en borgen, pagina 16-18
Verslagprofiel		
102-45	Ondernemingen in de jaarrekening die niet onder dit verslag vallen	JV: pagina 113-114
102-46	Proces voor het bepalen van de inhoud en specifieke afbakening	MVO-update: bijlage 1.2 Bepaling van de inhoud, pagina 23
102-47	Vastgestelde materiële onderwerpen	MVO-update: bijlage 1.2 Bepaling van de inhoud, pagina 23
102-48	Gevolgen van een eventuele herformulering van informatie	MVO-update: bijlage 1. Rapportageprincipes, pagina 23-25. De data zijn niet geschat
102-49	Significante veranderingen ten opzichte van vorige verslagperiodes	MVO-update: bijlage 1.3. Definities en meetmethoden, pagina 24 Er zijn geen significante veranderingen in de reikwijdte en afbakening met betrekking tot de vorige verslagperiode
102-50	Verslagperiode waarop de verstrekte informatie betrekking heeft	1 januari tot 31 december 2017
102-51	Datum van het meest recente, vorige verslag	De 2016 MVO-update is gepubliceerd in mei 2017
102-52	Verslaggevingscyclus	Jaarlijks
102-53	Contactpersoon voor vragen over het verslag	Stuur vragen of opmerkingen naar: corporate.communication@frieslandcampina.com
102-54	GRI-toepassingsniveau en GRI-tabel	MVO-update: bijlage 1. Rapportageprincipes, pagina 23-25 In 2017 is FrieslandCampina overgestapt van GRI G4 naar GRI Standards
102-56	Beleid met betrekking tot assurance	MVO-update: bijlage 1. Rapportageprincipes, pagina 23-25 FrieslandCampina zet een intern auditteam in om de betrouwbaarheid en volledigheid van de gerapporteerde data te waarborgen. Auditoren ontvangen een trainingsprogramma gevolgd door regelmatige opfriscursussen

Specifieke indicatoren

Diergezondheid en dierenwelzijn		
DMA	Managementbenadering	JV: ondernemen vanuit onze purpose, pagina 19 MVO-update: Dairy Sustainability Framework, pagina 19 MVO-update: Sustainable Development Goals en MVO-data, pagina 22 MVO-update: MVO - uitvoeren en borgen, pagina 15
Eigen indicator	Antibioticagebruik	MVO-update: Nu en in de toekomst, pagina 7
Eigen indicator	Levensduur koe	MVO-update: Nu en in de toekomst - resultaten 2017, pagina 14 MVO-update: MVO - prestaties, pagina 10
Eigen indicator	Weidegang	JV: ondernemen vanuit onze purpose, pagina 19 MVO-update: Nu en in de toekomst - resultaten 2017, pagina 14 MVO-update: MVO - prestaties, pagina 10 JO: verslag executive board, pagina 57

Indicator	Beschrijving	Verwijzing
Verminderen van broeikasgassen op de boerderij (Standards aspect: broeikasgassen, energie)		
DMA	Managementbenadering	MVO-update: nu en in de toekomst (inclusief dilemma), pagina 5 MVO-update: MVO - uitvoeren en borgen, pagina 15 Definities en meetmethoden, pagina 32
302-1	Energieconsumptie binnen de organisatie	MVO-update: de waardeketen, pagina 8
302-3	Energie-intensiteit	MVO-update: nu en in de toekomst - resultaten 2017, pagina 13
302-4	Reductie van energieconsumptie	MVO-update: nu en in de toekomst - resultaten 2017, pagina 13
305-1	Directe broeikasgasemissies (scope 1)	MVO-update: nu en in de toekomst - resultaten 2017, pagina 13-14
305-2	Indirecte broeikasgasemissies (scope 2)	MVO-update: nu en in de toekomst - resultaten 2017, pagina 13-14
305-3	Indirecte broeikasgasemissies (scope 3)	MVO-update: nu en in de toekomst - resultaten 2017, pagina 13-14
Bijdragen aan betere voeding, door middel van gezonde producten (GRI Richtlijnen, aspect: gezondheid gebruikers)		
DMA	Managementbenadering	MVO-update: betere voeding, pagina 4 MVO - uitvoeren en borgen, pagina 15 en Bijlage IV MVO-update: Begrippenlijst, pagina 32-33
FP6	Percentage van het totale verkoopvolume van consumentenproducten waarin de hoeveelheid verzadigd vet, transvet, natrium of toegevoegde suikers is verminderd	MVO-update: MVO-prestaties, pagina 10 MVO-update: betere voeding - resultaten 2017, pagina 11
Duurzame beheerde ingrediënten in onze zuivelverwerking (zoals palmolie, suiker, zetmeel, cacao etc.) (GRI Standards, aspect: inkoop)		
DMA	Management benadering	MVO-update: Nu en in de toekomst, pagina 5 MVO-update: MVO - uitvoeren en borgen, pagina 15 en bijlage IV MVO-update: Begrippenlijst, pagina 32-33
FP2	Percentage ingekocht volume dat is geverifieerd als zijnde in overeenstemming met geloofwaardige internationaal erkende verantwoorde productiestandaarden, gespecifieerd per standaard	MVO-update: nu en in de toekomst - resultaten 2017, pagina 13
Steun aan lokale boeren door kennisontwikkeling		
DMA	Management benadering	JV: ondernemen vanuit onze purpose, pagina 20 MVO-update: goede inkomsten voor onze boeren, pagina 5 MVO-update: MVO - uitvoeren en borgen, pagina 15 MVO-update: Definities en meetmethoden, pagina 24
Eigen indicator	Lokale boeren die deelnemen aan een training in DDP-landen	MVO-update: MVO - prestaties, pagina 10 MVO-update: Goede inkomsten voor onze boeren - resultaten 2017, pagina 12 JO: Dairy Development Programme, pagina 59
Eigen indicator	Lokale melkveehouderijen die minimaal 'goed' scoren op FAO's Good Dairy Farming Practices in DDP-landen	MVO-update: Goede inkomsten voor onze boeren - resultaten 2017, pagina 12 JO: Dairy Development Programme, pagina 59
Productkwaliteit en veiligheid (GRI Richtlijnen, aspect: gezondheid en veiligheid op het werk en klant, gezondheid en veiligheid)		
DMA	Managementbenadering	MVO-update: MVO - uitvoeren en borgen, pagina 15 MVO-update: Dairy Sustainaibility Framework, pagina 19 MVO-update: Innovatie en kwaliteit, pagina 20-21 en Bijlage IV MVO-update: Begrippenlijst, pagina 32-33 JV: pagina 17, 18
403-2	Type ongeval, verzuimpercentage, per regio of geslacht	MVO-update: Nu en in de toekomst - resultaten 2017, pagina 14
PR1	Percentage significante product- en dienstcategorieën waarvoor gezondheids- en veiligheidsimpact zijn gemeten	MVO-update: betere voeding - resultaten 2017, pagina 11

Indicator	Beschrijving	Verwijzing
Verbeteren lokale economie door toereikend inkomen voor melkveehouders in Azië en Afrika		
DMA	Managementbenadering	JV: ondernemen vanuit onze purpose, pagina 20 MVO-update: goede inkomsten voor onze boeren, pagina 5 MVO-update: de waardeketen, pagina 9
Eigen indicator	Goede inkomsten voor onze boeren	MVO-update: MVO - prestaties, pagina 10
Kwaliteit en veiligheid van boerderijmelk		
DMA	Managementbenadering	MVO-update: strategie route2020; duurzame groei én waardecreatie, pagina 3 JV: raamwerk risicobeheersing, pagina 34-40 MVO-update: innovatie en kwaliteit, pagina 20-21 MVO-update: Bijlage IV. Begrippenlijst, pagina 32-33 JO: kwaliteit, pagina 49
Eigen indicator	Kwaliteit en veiligheid van boerderijmelk	MVO-update: Innovatie en kwaliteit, pagina 20-21
Energie-efficiëntie in de productie		
DMA	Managementbenadering	JV: ondernemen vanuit onze purpose, pagina 20-21 MVO-update: innovatie en kwaliteit, pagina 20 JO: ondernemen vanuit onze purpose, pagina 54-56
Eigen indicator	Energieverbuik	JV: ondernemen vanuit onze purpose, kerncijfers, pagina 19
Eigen indicator	Broeikasgasemissie productie en transport	JV: ondernemen vanuit onze purpose, kerncijfers, pagina 19
Eigen indicator	Broeikasgasemissie leden-melkveebedrijven	JV: ondernemen vanuit onze purpose, kerncijfers, pagina 19
Innovatie		
DMA	Managementbenadering	JV: woord vooraf, pagina 4. Verslag executive board, pagina 17-18, 21 Governance, pagina 38 JO: innovatie, pagina 47-48
Eigen indicator	Investeringen in research & development-activiteiten	JV: verslag executive board, pagina 17
Economische prestaties en levensvatbaarheid op lange termijn (GRI Richtlijnen, aspect: economische prestatie)		
DMA	Managementbenadering	De executive board en de CFO in het bijzonder zijn verantwoordelijk voor de financiële prestaties van FrieslandCampina MVO-update: goede inkomsten voor onze boeren, pagina 5 MVO-update: MVO - uitvoeren en borgen, pagina 15 Definities en meetmethoden, pagina 24
201-1	Directe economische waarde gegenereerd en gedistribueerd	JV: pagina 11-12
Bijdragen aan betaalbare voeding		
DMA	Managementbenadering	JV: Over FrieslandCampina, pagina 6
Eigen indicator	De beschikbaarheid betaalbaar voedsel voor brede bevolkingsgroepen	MVO-update: de waardeketen, pagina 9

Bijlage III

Assurance-rapport van de onafhankelijke accountant

Aan: de executive board van Koninklijke FrieslandCampina N.V.

Assurance-rapport bij niet-financiële gegevens in de MVO-update 2017

Onze conclusie
Op grond van onze werkzaamheden is ons niets gebleken op basis waarvan wij zouden moeten concluderen dat de niet-financiële gegevens opgenomen in tabel 'Kerncijfers' in de Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen update 2017 van Koninklijke FrieslandCampina N.V. met het symbool ◇ niet, in alle van materieel belang zijnde aspecten, is opgesteld in overeenstemming met de verslaggevingscriteria van de organisatie.

Wat we hebben beoordeeld
Het object van onderzoek omvat de niet-financiële gegevens opgenomen in tabel 'Kerncijfers' in de Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen update 2017 (hierna: 'MVO-update 2017') van Koninklijke FrieslandCampina N.V. met het symbool ◇ (hierna: 'de duurzaamheidsinformatie'). De duurzaamheidsinformatie bestaat uit de volgende niet-financiële gegevens, aangegeven met het symbool ◇:

- Balans productaanbod;
- Productsamenstelling;
- Lokale boeren die deelnemen aan een training in DDP-landen;
- Lokale melkveehouderijen die minimaal 'goed' scoren op FAO's Good Dairy Farming Practices in DDP-landen;
- Energieverbruik;
- Broeikasgasemissie productie en transport;
- Duurzame agrarische grondstoffen;
- Groene elektriciteit;
- Weidegang;
- Broeikasgasemissie leden-melkveehouderijen;
- Ongevallenratio.

Wij hebben de duurzaamheidsinformatie in de MVO-update 2017 van Koninklijke FrieslandCampina N.V. te Amersfoort over 2017 onderzocht.

De basis voor onze conclusie
Wij hebben onze assurance-opdracht verricht in overeenstemming met Nederlands recht, waaronder de Nederlandse Standaard 3000A 'Assurance-opdrachten anders dan opdrachten tot controle of beoordeling van historische financiële informatie (attest-opdrachten)'. Deze assurance-opdracht is gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de assurance-opdracht'. Wij vinden dat de door ons verkregen assurance-informatie voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusie.

Onafhankelijkheid en kwaliteitsbeheersing
Wij zijn onafhankelijk van Koninklijke FrieslandCampina N.V. zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Daarnaast hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij passen de 'Nadere voorschriften kwaliteitssystemen' toe. Op grond daarvan beschikken wij over een samenhangend stelsel van kwaliteitsbeheersing inclusief vastgelegde richtlijnen en procedures inzake de naleving van ethische voorschriften, accountantsstandaarden en andere relevante wet- en regelgeving.

Criteria voor ons onderzoek
Koninklijke FrieslandCampina N.V. heeft haar verslaggevingscriteria ontwikkeld op basis van de Sustainability Reporting Standards van het Global Reporting Initiative (GRI). Deze zijn, samen met gedetailleerde informatie over de verslaggevingsreikwijdte, -processen en -methoden toegelicht in bijlage 1 'Rapportage-principes' en bijlage 4 'Begrippenlijst'.

De informatie waarop deze opdracht betrekking heeft dient te worden gelezen in de context van de verslaggevingscriteria. De executive board is verantwoordelijk voor de selectie en toepassing van deze verslaggevingscriteria. Het ontbreken van gevestigde praktijken ter beoordeling en meting van niet-financiële informatie biedt de mogelijkheid verscheidene, acceptabele meettechnieken toe te passen. Hierdoor kan de vergelijkbaarheid tussen entiteiten en in de tijd beïnvloed worden.

Verantwoordelijkheden voor de duurzaamheidsinformatie en de assurance-opdracht
Verantwoordelijkheden van de executive board
De executive board van Koninklijke FrieslandCampina N.V. is verantwoordelijk voor het opstellen van de

duurzaamheidsinformatie in overeenstemming met de criteria, inclusief het identificeren van de beoogde gebruikers en het toepasbaar zijn van de gehanteerde criteria voor de doelstellingen van de beoogde gebruikers.

De executive board is ook verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing als het noodzakelijk acht om het opstellen van de duurzaamheidsinformatie mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude of fouten.

Onze verantwoordelijkheden voor de assurance-opdracht
Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een assurance-opdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte assurance-informatie verkrijgen voor de door ons af te geven conclusie.

Deze assurance-opdracht is gericht op het verkrijgen van een beperkte mate zekerheid. De werkzaamheden die worden verricht bij het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid zijn gericht op het vaststellen van de plausibiliteit van informatie en zijn geringer in diepgang dan die bij een assurance-opdracht gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid. De in dit kader uitgevoerde werkzaamheden bestonden in hoofdzaak uit het inwinnen van inlichtingen bij functionarissen van de entiteit en het uitvoeren van cijferanalyses met betrekking tot de duurzaamheidsinformatie. De mate van zekerheid die wordt verkregen bij assurance-opdrachten gericht op het verkrijgen van een beperkte mate van zekerheid is daarom ook aanzienlijk lager dan de zekerheid die wordt verkregen bij assurance-opdrachten gericht op het verkrijgen van een redelijke mate van zekerheid.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de beslissingen die gebruikers op basis van de duurzaamheidsinformatie nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze werkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op onze conclusie.

Werkzaamheden
Wij hebben deze assurance-opdracht professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse Standaard 3000A, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen.

Onze belangrijkste werkzaamheden bestonden uit:
- Het identificeren van gebieden in de duurzaamheidsinformatie waar waarschijnlijk afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude zich zullen voordoen, het bepalen en uitvoeren van assurance-werkzaamheden om in te spelen op deze gebieden en het verkrijgen van assurance-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor onze conclusie;
- Het in overweging nemen van de interne beheersing die relevant is voor de assurance-opdracht met als doel assurance-werkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze overweging heeft niet als doel om een conclusie uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de entiteit;
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte verslaggevingscriteria;
- Het evalueren of de duurzaamheidsinformatie de onderliggende transacties en gebeurtenissen zonder materiële afwijkingen weergeeft;
- Het afnemen van interviews met management (of relevante medewerkers) op groepsniveau verantwoordelijk voor de strategie, het beleid en de prestaties op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen;
- Het afnemen van interviews met relevante medewerkers verantwoordelijk voor:
  - het aanleveren van informatie voor,
  - het uitvoeren van interne controles op, en
  - de consolidatie van gegevens in de duurzaamheidsinformatie;
- Het beoordelen van relevante interne en externe documentatie, op basis van beperkte deelwaarnemingen, om de betrouwbaarheid vast te stellen van de duurzaamheidsinformatie;
- Het analytisch evalueren van data en trends aangeleverd voor consolidatie op groepsniveau.
- Toetsen van de consistentie tussen de duurzaamheidsinformatie en de overige informatie in de MVO-update 2017 buiten de reikwijdte van onze beoordelingsopdracht.
- Toetsen of de duurzaamheidsinformatie is opgesteld 'in overeenstemming met' de verslaggevingscriteria van de organisatie.

Amsterdam, 20 april 2018
PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door J.E.M. Brinkman RA

Bijlage IV

Begrippenlijst

Balans productaanbod
De indeling van de productgroepen is bepaald op basis van het soort product (bijvoorbeeld melkproduct, kaas, boter of vleesvervanger) en zijn plek in de dagelijkse voeding (basisvoedingsmiddelen voor dagelijks gebruik, verwenproducten of producten voor een specifieke doelgroep). Jaarlijks wordt de balans in het assortiment van consumentenproducten van FrieslandCampina tussen basisvoedingsmiddelen voor dagelijks gebruik en verwenproducten voor af en toe uitgedrukt in het percentage basisvoedingsmiddelen van het totale verkochte volume consumentenproducten. Zie ook de website van FrieslandCampina: www.frieslandcampina.com/nl/duurzaamheid/betere-voeding-voor-de-wereld/betere-producten

Dairy Development Programme-landen (DDP)
FrieslandCampina heeft meer dan 140 jaar ervaring in de wereld van melkveehouderij en benut de opgedane kennis om melkveebedrijven in Azië, Afrika en Oost-Europa verder te ontwikkelen via het Dairy Development Programme (DDP). Het DDP ondersteunt lokale melkveehouders (voornamelijk kleine boeren) met name in Indonesië, Thailand, Vietnam, Maleisië, China, Rusland, Roemenië, Nigeria en Pakistan om de kwaliteit van hun melk te verbeteren, de productiviteit per koe te verhogen en om toegang tot de markt te krijgen.

Deelweidegang
Het gedurende ten minste 120 dagen per kalenderjaar weiden van minimaal 25 procent van het rundvee van een melkveehouderijbedrijf, op een weide met voldoende grasaanbod, zodat de dieren voortdurend hun natuurlijk graasgedrag kunnen uitoefenen.

Duurzame agrarische grondstoffen
Grondstoffen met wereldwijd erkende duurzaamheids-certificaten of producten waarvoor een plan voor duurzame ontwikkeling in samenwerking met leveranciers wordt opgesteld.

Energie-efficiëntie
Een dienst of een product waarbij voor het gebruik ervan niet meer energie wordt gebruikt dan nodig is. Naarmate een proces minder energie vraagt om hetzelfde doel te bereiken wordt het als efficiënter beoordeeld.
In dit verslag: de hoeveelheid verbruikte energie (elektriciteit, aardgas, stoom, diesel en olie) in gigajoule (GJ) om een ton eindproduct te produceren.

Garanties van Oorsprong/Groene certificaten
Garanties van Oorsprong of groene certificaten zijn certificaten afgegeven voor elk MWh elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen: wind, zonne-energie, co-vergisting van biomassa en mestvergisting. FrieslandCampina koopt deze certificaten om te waarborgen dat de gebruikte elektriciteit in de productielocaties van FrieslandCampina van een hernieuwbare bron is.

Good Dairy Farming Practices
Het aandeel lokale melkveehouderijen dat minimaal 'goed' scoort op de Good Dairy Farming Practices in Dairy Development Programme-landen (zie onder). De Good Dairy Farming Practices zijn gebaseerd op richtlijnen ontwikkeld door de Food and Agricultural Organization (FAO). Jaarlijks wordt binnen een onderzoeksgroep van circa tweehonderd boeren in Indonesië, Vietnam en Maleisië vastgesteld welk aandeel boeren een 'goed' scoort op de Good Dairy Farming Practices aan de hand van een vragenlijst. Deze vragenlijst verschilt per land afhankelijk van het niveau van de lokale zuivelsector. De ambitie is om de landen die getoetst worden in 2018 uit te breiden met Thailand en Nigeria.

Groene elektriciteit
Elektriciteit die is opgewekt uit hernieuwbare energiebronnen zoals, wind, zonne-energie, co-vergisting van biomassa, mestvergisting, etc.

Klimaatneutrale groei gerelateerde broeikasemissies
De netto-broeikasgasemissies van FrieslandCampina die gekoppeld zijn aan de klimaatneutralegroei-doelstelling. Het betreft op het Greenhouse Gas protocol (www.ghgprotocol.org/) gebaseerde emissies van de melkveehouderij, het vervoer van de melk van de boerderijen naar de productielocaties, transport tussen productielocaties en naar afnemers. De broeikasgasemissies worden (administratief) gecompenseerd met de aankoop van Garanties van Oorsprong (zie hierboven). De gerapporteerde broeikasgasemissies zijn exclusief de broeikasgassen afkomstig van dochterondernemingen die geacquireerd zijn na 2010. De broeikasgasemissies van deze productielocaties zijn in grootte vergelijkbaar met 0,2 procent van de klimaatneutrale groei gerelateerde broeikasgasemissies.

Lokale boeren die deelnemen aan training in DDP-landen
Aantal melkveehouders dat heeft deelgenomen aan een training, gericht op het verbeteren van de kennis en vaardigheden in de DDP-landen: Maleisië, Indonesië, Thailand, Nigeria en Vietnam. Het aantal melkveehouders getraind door Engro Foods in Pakistan, FrieslandCampina Roemenië, FrieslandCampina China en FrieslandCampina Rusland zijn nog niet meegenomen, omdat deze programma's nog niet volledig zijn geïntegreerd in het systeem dat wordt gebruikt om de prestatie op de Key Performance Indicators te registreren.

Ongevallen ratio
De ratio van het totaal aantal ongevallen resulterend in verzuim (ten minste één kalenderdag verloren werk, exclusief de dag van het ongeluk), vervangend werk of medische behandeling door spoedeisende hulp of huisarts per 200.000 gewerkte uren. Het gaat om werk-gerelateerde ongevallen De ongevallen ratio wordt als volgt berekend: totaal aantal ongevallen/totaal aantal gewerkte uren x 200.000.

Productsamenstelling
Het aandeel consumentenproducten in het assortiment van FrieslandCampina dat voldoet aan de criteria voor onder meer proteïne, calorieën, suiker, zout en vet, zoals beschreven in de FrieslandCampina Global Nutritional Standards, uitgedrukt in percentage van het totale verkochte volume consumentenproducten dat voldoet aan de FrieslandCampina Global Nutritional Standards. Zie ook de website van FrieslandCampina: www.frieslandcampina.com/app/uploads/sites/2/2017/09/FrieslandCampina-Global-Nutritional-Standards.pdf

Weidegang
Het gedurende ten minste 120 dagen per kalenderjaar minimaal zes uur per dag, of minimaal zevenhonderdtwintig (720) uur per jaar, weiden van alle daarvoor in aanmerking komende melkgevende koeien op een melkveehouderijbedrijf op een weide met voldoende grasaanbod, zodat de dieren voortdurend hun natuurlijk graasgedrag kunnen uitoefenen.

FrieslandCampina
nourishing by nature

Gezondere en duurzamere voeding voor iedereen

Elke dag voorziet Royal FrieslandCampina miljoenen consumenten verspreid over de wereld van zuivelproducten met waardevolle voedingsstoffen uit melk. Met een jaaromzet van 12 miljard euro behoort FrieslandCampina tot de grootste zuivelondernemingen in de wereld.

FrieslandCampina produceert en verkoopt consumentenproducten als zuiveldranken, kindervoeding, kaas en desserts in een groot aantal landen in Europa, Azië en Afrika. Daarnaast worden vanuit Nederland wereldwijd zuivelproducten geëxporteerd. Ook worden producten geleverd aan professionele afnemers, waaronder room- en boterproducten aan bakkerijen en horecabedrijven in West-Europa. FrieslandCampina verkoopt wereldwijd ingrediënten en halffabricaten voor producenten van kindervoeding, de voedingsmiddelenindustrie en de farmaceutische sector.

FrieslandCampina heeft vestigingen in 34 landen, waar eind 2017 in totaal 23.675 medewerkers werken. De producten van FrieslandCampina vinden hun weg naar meer dan 100 landen. Het centrale kantoor van de onderneming is gevestigd in Amersfoort. De activiteiten van FrieslandCampina zijn onderverdeeld in vier marktgeoriënteerde business groups: Consumer Dairy, Specialised Nutrition, Dairy Essentials en Ingredients.
De vennootschap is volledig in handen van Zuivelcoöperatie FrieslandCampina U.A., en is met 18.645 leden-melkveehouders in Nederland, Duitsland en België een van de grootste zuivelcoöperaties in de wereld.

Koninklijke FrieslandCampina N.V.
Stationsplein 4
3818 LE Amersfoort
T +31 33 713 3333
www.frieslandcampina.com